

ТИЖНЄВИК: РЕЧИ НЕВІДОМАДАЙКЕ: ТКІДЕНТ

Число 32-33 (632-33) Рік вид. XIV. 14 серпня 1938 р. Ціна 2 фр. Prix 2 fr.

Паризь, неділя, 14 серпня 1938 року.

Нема, певно, праці нуднішої й прикрішої од читання совітської преси, та разом з тим треба визнати, що неприємне й морудне заняття те, яке бере не мало часу й не по малу дратує нерви, належить до конче потрібних і вельми користних. На жаль, газети з совітської України рідко потрапляють до рук українця-емігранта, а стежити за ними регулярно в стані лише журналісти-професіонали, на обов'язок яких то покладено.

Кажемо: «на жаль», бо й те криве дзеркало, яке уявляють з себе совітські офіціози, як не викручує воно дійсності, але все-ж не спроможне цілком притлумити голосу живого життя, справжнього становища поневоленого краю, його неперестанної боротьби за визволення. Безпосереднє ознайомлення з тим, з чим безнадійно змагаються, чого бояться окупанти, як те проступає в їхніх заявах прилюдних, безперечно не може не підійняти на дусі кожного з земляків наших на чужині, які живуть одним—думкою про рідну землю, її нарід.

Тим то дбаємо ми про те, щоб по змозі докладніші огляди давати сучасного життя на окупованій батьківщині нашій.

Радимо читачеві ласкавому з особливою увагою прочитати в цьому числі звіт з останнього з'їзду совітів на Вкраїні, що його склав співробітник наш на підставі даних совітської преси.

На тлі безконечної «чистки» партійного апарату, неперестанного й крівавого самознищення керівних кол окупаційної влади — в цій роботі бажаємо її як найшвидчого й як найдосконалішого

успіху! — через всі горді запевнення в своїй непереможній силі червоною ниткою проходить одне: страх перед шпигами, шкідниками, страх перед ворогами — отими петлюрівцями, націоналістами, що мають одірвати Україну від ССР.

Вони, ті вороги, повсюди — в партійному апараті, в самій його верхівці і геть у низах, в адміністрації, промислі, хліборобстві, транспорті, науці, школі, війську...

Їх протягом років всіма засобами, до найжорстокіших, до найрадикальніших нищено, і все ж не знищено. Безнадійна бо річ знищити їх, отих ворогів Москви та її панування, бо то-сам народ український. І не поможуть тут окупантам ніякі намагання тісніше зв'язати Україну з «братьською» Москвою.

Розріст московського імперіялізму, який знайшов свій вияв у тому розперезаному окликові конечному з'їзду: «великому російському народові — ура!» повинен природньою реакцією лише поглибити протилежності між поневоленим краєм і Москвою, загострити боротьбу української людності проти окупаційної влади, зміцнити й посилити визвольну діяльність усіх живих сил нашої нації.

С А М О С Т І Й Н І С Т Ъ I Ф Е Д Е Р А Ц І Я

Літо і осінь 1918 року у Київі були періодом, коли переведено було спроби здійснити федерацію України з Росією. Маємо на увазі відому акцію «Протофісу», яка знайшла своє практичне оформлення у федеративній декларації останнього гетьманського уряду. Ми знаємо, що ці спроби кінчилися крахом.

Але разом з тим знаємо тако-ж, що комбінації федеративного зв'язку України з Росією досі ще не зникли з політичного обороту. Їх висовують де-які російські еміграційні кола; в них бачать доцільний спосіб для розв'язання українського питання певні політичні діячі на Заході, які студіюють відносини на Сході Європи. Коли можна було б цілком проминути і залишити без уваги російські еміграційні проекти, за якими нема і не буде якої небудь політичної поважнішої сили, то не слід ігнорувати федераційні настрої, які подекуди ще існують на Заході. Через те буде не зайвим розглянути справу, як освідчились федеративні ідеї в державній практиці останніх 20-ти років; слід на підставі

цієї практики вияснити, чи можна уважати, що ці проекти мають за собою прикмети реальності.

Звертаючись до фактів, які постачає нам практика державного будівництва західно-европейських держав за минуле двадцятиліття, можна зробити лише єдиний висновок: федеративна конструкція держави стає що далі все більшим анахронізмом і розвиток відносин іде виразно з напрямі все далі поступаючої централізації. Однакову тенденцію ми бачимо в державах авторитативного і демократичного типу. Коли Гітлер ліквідував федеративний устрій в Німеччині і збудував третій Reich як централізовану державу, то ті самі централістичні тенденції виявляє в своїй реформаторській діяльності найпотужніший його сучасний антагоніст — президент Північно Американських Злучених Держав Рузельт. В Чехословаччині, яка постійно проголошує свою вірність ідеалам демократії, автономістичні тенденції судетських німців зустрічають найрішучіший опір цілого чеського загалу. Коли опір цей до певної міри можна пояснити страхом чехів перед зростом німецького сепаратизму, то вже менш зрозумілою стає рішуче ворожа позиція чехів до автономістичних тенденцій на Словаччині. При цьому дуже характеристичним є той факт, що централістичне наставлення чехів, вороже до всяких автономістичних і федералістичних проектів, підпирають дуже виразно впливові французькі і англійські кола, які вважають свої держави опорою демократії і свободи. В результаті цього за останні роки утворилося таке становище — як в державах авторитативного, так і демократичного типу, — коли саме проголошення не то що федеративних, але і автономістичних концепцій трактується раз-у-раз як акт рівнорядний з державною зрадою.

Цей розвиток відносин не є випадковим, пояснюється він не тільки загальним тепер страхом перед воєнною небезпекою і традиційним переконанням, що централістичні держави у випадкові війни мають кращі вигляди ніж держави децентралізованого і федеративного типу. Глибші причини цього з'явіша лежать у тому, що у повоєнні роки надзвичайно зросла роль держави, яко чинника, що регулює і планує народне господарство. До цієї нової, такої розгалуженої тепер чинності сучасна держава не є відповідно підготовлена і розвиток її в значній мірі йде шляхом експериментів, які досягають найбільшого свого апогею в СССР. Але важко тут зазначити одне: при ріжниці шляхів і методів регулюючої чинності держави у господарському житті всі вони мають ту спільні рису, що побудовані на принципах крайнього централізму. Інших способів регулювання господарського життя за заходами централістичного порядку сучасна держава не знайшла і не має. При цих умовах колosalне поширення централистичних тенденцій в сучасній державній практиці є цілком зрозумілим.

Виникає питання, яким чином і способом можна обстоювати федеративні концепції для Сходу Європи, коли сучасна західно-

европейська практика цілком усунала і усуває їх з політичного обороту. Хіба на тій підставі, що для Сходу Європи західно-європейські підходи і концепції є річчу не до пристосування. Обстоювати федерацію для Сходу Європи, зокрема для України і Росії, можна лише заплющуючи очі на те, що принцип федерації на Сході Європи замісць принципу національної самостійності був висунений не як засіб розв'язання національного питання, а як засіб для підпорядкування окремих національностей планам і цілям російського осередку. Обстоювати принцип федерації на Сході Європи це значить лишати без уваги, що в ССР поруч з федеративною теорією існує найбільш послідовна і рішуча централістична практика. Можуть сказати, що, мовляв, замісць «поганої»sovітської федерації мають на увазі іншу — «добру». Але де в сучасному світі можна знайти приклад цієї доброї федерації, яка мала би характер сталости і зафікованності? Думаємо, що було б дуже наївним шукати для Сходу Європа тих прикладів в сучасній Швейцарії або Британській Імперії, децентралізований державний устрій яких зв'язаний з їх специфічним становищем і з специфічним минулим. В світі сучасних відносин федеративний програма позбавлений всіх предмет реальности. Він не розв'язує національної справи через те, що він просто не надається до переведення. Його висування не може не викликати підрінь і побоювань, що захованою ціллю цього гасла є бажання не розв'язати національну справу на Сході Європи, а заховати там одну державу в її теперішніх кордонах.

Гасло української самостійної державності в світлі сучасних відносин не тільки формулює програму, який розв'язує українську національну справу; це гасло разом з тим є в безмірній ступені більш життєвим і реальним, ніж гасло федерації. З часів світової війни кінчився органічний період у європейському розвиткові і наступив критичний. В історичні доби, аналогічні до теперішньої, війни і революції це є традиційні і неминучі способи розв'язання національних і соціальних конфліктів. Живемо ми тепер в період, насичений і переповнений можливостями військових і революційних подій. Як не змагаються передвоєнні революціонери перевонати себе і інших, що вони мають забезпечити шлях мирного розв'язання і здавити революційні рухи, які вони тепер називають контр-революційними, цим своїм твердженням вони передовсім не вірять самі. Можливості революційних подій передовсім на Сході Європи, перспективи військових конфліктів на широких просторах Європи і Азії надто очевидні і ясні. При такій кон'юнктурі, при цій атмосфері, перейняті ознаками майбутньої бурі, можливості здобуття власної державності в часи вирішальних подій для нації, що має таку чисельність і займає таку територію, як нація Українська, виглядають цілком реально. В кожному і в усякому разі значно реальніші і певніше ніж реалізація федеративного програму. Бо сумніву не підлягає, що зможемо ми в перебігу цих майбутніх подій зайняти більш активну позицію, ніж зайняли

ми під час війни 1914-1918 років і революції 1917-20 років. Час і події ніколи не минають марно, не минули вони марно і для нас.

Діячі 1918 року, які зробили спробу реалізувати федерацію України і Росії, зійшли з політичної сцени, зійшли раз не завжди. Ця сама доля чекає і ту концепцію, яку вони заступали. Як що тепер може і існувати на Заході люди, які вважають, що федерація є засобом для розв'язання української справи, в майбутньому ця концепція стане політиканським маскуванням змагань для заховання сучасного стану посідання російської нації.

В. Садовський

С О В I Т С К Й П А Р Л А М Е Н Т А R И З M I M O S C K O V S C K Й I M P E R I A L I Z M

Перший з них служить другому, є його засобом, знаряддям, шляхом до здійснення його цілей. Щоб зрозуміти належно значення Найвищої Ради ССР та цієї установи по союзних та автономних республіках, не можна забувати того, що національна боротьба являється первоосновою всіх суспільно-політичних відносин і подій в межах большевицької деспотії, в ще значно більшій мірі ніж це було в старій царській Росії. Найміцнійшою основою московського абсолютизму аж до моменту його повалення був постійний страх москвинів втратити чужі ім національно землі, що ударемлював протягом двох віків всі спроби організації не лише ширшого революційного руху, а навіть і систематичної опозиції.

Упадок царизму був зовсім не результатом національної московської революції, а лише наслідком внутрішньої інтервенції поневолених націй, що розкололи з середини царське військо, та зовнішньої інтервенції, себ-то перемог німецької армії з одного, та заходів англо-французької дипломатії з другого боку, яка намагалася «здемократизувати» політичну систему Росії та зробити її здібною продовжувати війну «аж до побідного кінця».

Сучасна несамовита агітаційна кампанія московського імперіалізму, що має переконати чужі нації, ніби «великий московський народ» під проводом Леніна, що перебував роками перед тим закордоном, та Сталіна, що грав тоді цілком другорядну роль в партії, визволив інші «братні» народи з царського ярма, могла б справді викликати лише гомеричний регіт цих народів, коли б цієї безглуздової демагогії не провадилося в супроводі найбільш жорстокого терору. Але розстріли, заслання і виголодження мілійонів чуженационального населення історичної правди стерти

не можуть. Не москвина «увільнили» в дійсності інші нації царської Росії, а навпаки, ці нації, зруйновавши збройну силу царату, дали москвинам нагоду визволитися з вікових кайданів царату. Але поставлені перед вибором бути вільним, втративши панування над іншими націями, чи бути рабами власної національної олігархії за ціну вдергання панування над іншими націями, москвина вибрали, розуміється, сумніве панування над іншими ціною свого власного суспільно-політичного поневолення. Москвина є завжде москвінами. Коли царизм показався нездібним тримати далі поневолені нації під владою Москви, москвина згодилися радо й на найбільш дику «революційну» анархію, як годилися дві сотки років і на найобскурніший абсолютизм. По-за акцією реакційних московських генералів, підтримуваних Антантою, ані московські маси, ані ще менше «революційна й демократична» московська інтелігенція, не поставили ніде поважнішого опору большевикам, провід яких в першу чергу кинувся на Україну. Московська демагогія мала заступити на якийсь час зруйновану московську збройну силу. Московська інтелігенція могла цілком спокійно кинути московські маси у вир найгіршої суспільно-політичної анархії, щоб зруйновати цію пошестю національні державні організації, які повстали на руїнах старої Росії. Отже большевізм був і є таким-же засобом панування Московщини над іншими націями, яким був царизм перед тим. Леніну і Троцькому належать без сумніву в історії московського імперіалізму найпочесніші місця. «Батько народів» Сталін, не зважаючи на свою хворобливу заздрість до слави Леніна та свою ворожість до Троцького, є без сумніву гідним наступником їх обох.

Про історію українсько-московських відносин можна слушно сказати, що засоби міняються, але мета лишається тою-ж самою. Інтересам московського імперіалізму в межах держави і поза ними служив царизм, як тепер служить большевізм. А в межах большевізму служили хижакству Москви як восинний комунізм, так і НЕП, як ленінізм, так і троцізм чи сталінізм, ріжниця між якими наскрізь штучна і удавана. Тепер приходить черга наsovітський парламентаризм.

Коли московський нарід мусить терпіти, справді більше формально і позірно, бо в цілком іншім пристосованні, ті ж самі тягари большевізму, то це ані трохи не перечить його національному характеру. Коли двоє роблять те-ж саме, то вони роблять не те ж саме, казали вже старі римляне. Москвина годяться на суспільно-політичне поневолення московським урядом, щоб вдергати московське панування над чужими їм націями, тим часом як ці нації провадять невпинно боротьбу проти цього панування. Большевізм на Московщині є внутрішньою справою самих москвинів, большевізм на Україні є формою і змістом її поневолення Московчиною. Зовнішня тотожність суспільно-політичного режиму на Московщині та на чужих національної землях є необхідною

для національно-політичної асиміляції, московщепння чужих націй.

З погляду суспільно-політичного сталінська конституція є наскрізь безглаздою, незрозумілою комедією. Але вона є дуже зрозумілою, а навіть доцільною з погляду національно-політичного, з погляду експанзії московського імперіалізму. Лише тепер, по сесіях Найвищих Рад ССР та союзних республік, можна бачити, оскільки слушним було означення на сторінках «Тризубу» цілої «конституції» негайно по її проголошенні, як мобілізації сил московського націоналізму. Засвоївши собі наскрізь національну методу мислення та аналізи явищ і відносин, можна бачити, що між Найвищою Радою ССР і РСФСР з одного та Найвищими Радами союзних республік з другого боку при цілій нудній одноманітності їх структури існує кардинальна різниця. Між кремлівською олігархією, Найвищою Радою ССР та Н. Р. РСФСР не може бути ніякого ані зasadничого, ані фактичного противенства, бо національна більшість цих »парламентів« є національно тотовжньою з Кремлем. Отже, ані Економична Рада при Совнаркомі ССР, ані Планова Комісія при нім, ані Комісія для узгодження бюджетів, загально-союзного та союзно-республіканських не обмежують нічим з погляду національного московського «парламентаризму», але повертають в цілковиті «балагани» Н. Р. національних республік, позбавляючи їх фактично найменшої національної самоуправи.

Щоб розуміти належно значіння «союзних парламентів», досить глянути на становище «автономних» республік і зовсім неавтономного чуженаціонального населення РСФСР протягом першої сесії її Н. Р. Що ця республіка є лабораторією асиміляції народів, призначених на московщепння в першу чергу, видно хоч-би з того факту, що найчисленіші чуженаціональні групи в її межах, як от українці, не мають навіть тієї опереткової автономії, якою користуються найменші «автономні» нації. А брутальні намагання московського уряду змосковщити по-над вісім міліонів українців, замкнених в межах РСФСР, доводять найкраще плани московського імперіалізму і відносно цілої УССР.

Ціла перша сесія Н. Р. РСФСР була найбільш ганебним видаєющем знущань «великаво русскаво народа» над чужими йому націями цього чудерницького політичного витвору. По-за бутафорними заступниками президента Н. Р. було в ній дуже мало ознак присутності поневолених націй в межах РСФСР. В Раді міністрів під проводом «сина великаво русскаво народа», Булганіна, як його титулують, «Ізвестия», нема ні одного «інородца». Парламентарні промови як його самого, так і інших московських достойників, кінчались обов'язковими вигуками на пошану «великого московського народу», тим часом як представник Татарії, наприклад, обмежився побажанням «най цвіте наша велика соціалістична батьківщина», себ-то РСФСР.

Під знаком того ж самого примусового, і тому у вищій мірі комичного, звеличання «великого московського народу» відбулися перші сесії і союзних «парламентів». Н. Р. УССР, наприклад, відкрив найстарший делегат, професор харківського університету, Сінцов, ганебно-рабською промовою, в якій він складав по-дяку «московській робітничій класі за визволення України» і лаяв непристойно «фашистівських наймитів і буржуазних націоналістів». Пропозицію Бурмистенка післати привітальну телеграму «батькові народів», тов. Сталіну, «було стрінuto захопленими вигуками в українській і м'осковській (розст. мій) мові...» Підкresлене «Ізвестиями» уживання московської мови в Н. Р. УССР свідчить про швидкий, справді «парламентарний» зграйт московського нахабства у відношенні до України.

«Законодатна» діяльність совітських парламентів, спеціально в національних республіках, вражає свою незвичайною убогістю. Вона складається головно з одноголосного ухвалення постанов Совнаркому СССР. Розбиття кількох областей України на менші адміністраційні одиниці, пристасовані до потреб окупантійної влади, було, наприклад, ухвалено Найвищою Радою України без найменших вагань. Совітська преса зрештою й не ховає зовсім центролізаторсько-асиміляційних завдань совітських «парламентів». «Ізвестия» з 29. VII писали: «Виймкова одностайність делегатів найкраче виявляє моральну і політичну єдність совітських народів. Ії було виявлено не лише при виборі керівних організацій совітських парламентів та утворенні урядів республік, а і в критиці всього небольшевицького в роботі окремих наркоматів...»

А разом з тим та ж сама совітська преса не криє й того, що боротьба між чужими націями та Московчиною відбувається зовсім не в парламентах, а по-за ними. Вони мають служити лише новими централями чинності московського імперіалізму на чуже-національних землях СССР. Ті-ж самі «Ізвестия» зазначували, що переведення виборчих кампаній витворило сотки тисяч нових активістів, які розпліvуться і затратяться, коли їм не дати якоїсь нової роботи, себ-то гнати їх до постійної акції на користь московського імперіалізму. Разом з тим офіційний орган московського уряду вказує на те, що не лише в Баку лишаються 15.000 таких активістів вже від тижнів без «роботи», а й по багатьох містах інших республік. Дати «роботу» їм є одним з найголовніших завдань Найвищих Рад.

Про московські імперіалістично - асиміляційні завдання «союзних парламентів» свідчить вже вік і суспільно-політичний склад їх членів. Переважна частина «делегатів» має менше 35, а де-які навіть менше 20 років; отже є вони або колишніми, або сучасними комсомольцями, які ледві вміють читати і писати, і про «законодатну» працю яких просто смішно говорити. По-над дві третини складу совітських «парламентів» належать до партії, але й ті, яким наказано грati ролю беспартійних членів сталінсь-

кого блоку, займають якісь посади. Отже противно до «буржуазних» парламентів, які складаються майже виключно з людей вільних чи приватних фахів, майже всі члени совітських парламентів належать до «службового» стану, себ-то навіть формально залежать від московського уряду.

По закінченні сесій Н. Р. можна уважати перегруповання сил московського імперіялізму в межах держави в загальних рисах закінченим. Московський уряд числить на те, що присутність «безпартійних» елементів по Н. Р. та чинність активістів, мобілізованих для переведення виборів, вистачатимуть, щоб дати можність органам окупаційної влади дістатися до мас чуженоціонального населення та зломити їх опір. Не менше того сподівається Сталін, що поважний відсоток членів червоної армії в Н. Р. причиниться до популяризації планів московського імперіялізму серед широких верств совітського вояцтва. Наявність «демократичних, парламентарних» установ в ССР повинна улек-шити також акцію московських агентів по визначніших політичних осередках на користь московського імперіялізму.

Не є, розуміється, ніяким випадком, що московський уряд розпочав свою провокаційну акцію на Далекім Сході по закінченні «парламентарного» перегруповання сил московського імперіялізму в межах держави. Великих ілюзій відносно тривалого опанування мас чуженоціонального населення московський уряд очевидно не має. З досвіду двох десятків років він знає дуже добре, що на кожній наступ московського імперіялізму відповідають чужі йому нації скріпленням і розвитком протимосковського руху. Стримати цей рух намагається тепер московський уряд поспішним розпаленням совітського, себ-то московського, «патріотизму» та затемненням внутрішніх міжнаціональних відносин шляхом збройного конфлікту на манджурськім фронті. Але ці заходи московського уряду мають одну велику хибу, що засуджує їх наперед на поразку: вони надто старі, зужиті і чужим Москві націям добре відомі ще з царських часів. Московський «парламентаризм» по колишніх манджурських поразках так-же мало міг урятувати московський імперіялізм, як він може урятувати його перед новим манджурськими поразками.

М. Данько

Кожен українець повинен спричинитися до будови пам'ятника Симонові Петлюрі — Української Бібліотеки Його імені в Парижі. Влаштовуйте збірки на той Йому пам'ятник.

Н А Г А Л Й Н А С П Р А В А

Перебування української еміграції за кордоном має велике значіння для української справи взагалі. Те зацікавлення українською проблемою, яке ми бачимо тепер по цілому світу, прийшло лише завдяки пропаганді, яку еміграція вважає своїм обов'язком переводити серед чужинців. Тільки завдяки цій пропаганді Європа усвідомила собі всю важливість української справи, усю необхідність її розв'язання для замирення цілого світу, бо усі народи світу так між собою пов'язані і політичними, і торговельними взаємовідносинами, що незадоволення потреб одного з них вже відбивається на загальній рівновазі. Про Україну тепер пишуть, балакають, згадують. Нема мабуть такої сучасної розвідки про економичний або політичний стан Європи, де б і Україні не відводилося почесного місця, як визначному чиннику серед культурних народів світу. Свідчить про це, між іншим, остання книжка проф. R. W. Seton Watson *) «Britain ant the dictators» (Британія і Диктатори). Огляд британської політики по війні. В ній автор згадує про Україну й українські справи не менш, як на 15 сторінках, присвячууючи їм іноді цілу сторінку.

Отже, українська еміграція не змарнувала часу закордоном і виконала поставлений їй історією обов'язок пропаганди української проблеми.

Але в усій цій праці української еміграції є велика прогалина: українська евіграція дуже мало, або, краще сказати, і зовсім не зазнайомила чужинців із своєю літературою, з своїм красним письменством. А чи є ще які більші у нас гордощі, щоб ними перед Європою похвалитися, як не наші великі таланти в красному письменстві, що дорівнюють найвидатнішим письменникам цілого світу?

Правда, М. Грушевський в своєму Укр. Соціалістичному Інституті р. 1921 видав Антологію Української Літератури. Але в ній наша література була представлена лише до середини XIX стол. А чи подавалися коли чужинцям зразки літератури новітньої? Принаймні у перекладах на французьку мову ми знаємо лише переклади Ганни Чикаленко в швейцарському журналі «La quinzaine artistique et litterature» р. 1929 ч. 18 «Інтеремецо М. Коцюбинського та в ч. 24 «Малий Мирон» Франка.

*) Це той проф. Seton-Watson, що дав передмову до біографії Т. Шевченка, написаної проф. Д. Дорошенком і перекладеної на англійську мову.

В цьому напрямі робляться де-які заходи для перекладів на мови англійську та німецьку. В французькій же мові ми знаємо точно, що є вже готові переклади кількох коротких оповідань найвидатніших творів наших корифеїв, та не було змоги пошукати на них видавців, і вони лежать і лежатимуть доти, аж поки ми не зсунемо з місця цю нагальну справу, яку ми, сидячи на еміграції, помилково занедбали.

Перш за все ми мусимо упорядкувати справу перекладів, мусимо внести в цю справу певний доцільний план. Далі мусимо відшукувати таких видавців, яких можна було б зацікавити нашими літературними творами. Адже-ж єсть видавці на твори російські! А хіба ж в українській літературі немає творів такої ж високої вартості? Як надаються для перекладів такі перлини з творів наших письменників, як Коцюбинський, оповідання Франка, Кобилянської, Стефаниця, Лесі Українки, хоч і цієї останньої ледви чи знайдуться відповідні короткі твори. Або з новітніх письменників Косач, Самчук, Журба, Хвильовий, Підмогильний, Васильченко. Хіба ж це не наш обов'язок познайомити чужинців з творами наших письменників, хоча б тільки в коротких оповіданнях?

Отже, не занедбуймо цієї пекучої справи, подбаймо про зосередження її при одному з існуючих у Франції центрів, який взяв би на себе кервництво цією справою.

Ганна Чикаленко-Келлер

З. Мірна

XIV ЗІЗД КП(б)У

XIV з'їзд КП(б)У. За час сталінських п'ятирічок партійні з'їзди як і з'їзди рад, в ССР і на Україні, відбувалися з великим запіненням проти їх статутів. Сталін не соромився цим підкresлювати, що воля партійного «народу» є лише декоративними лаштунками його особистих, ніким не обмежених потягнень і користав з них все рідше, бо вони до того-ж ще stavали закоштовними, а чим далі, то і не без несподіванок.

XI з'їзд КП(б)У відбувся по весні 1930 року, XII — в січні 1934 р. XIII — в травні 1937 р. Перевибори всіх партійних органів — знизу й до гори — що відбуваються перед кожним з'їздом КП(б)У, в 1937 році мали всі ознаки найпричіпливішої чистки партії, чистки, що без перерви тягнеться від 1932 року, особливо на Україні.

Як подавав у своєму звіті на XIII з'їзді КП(б)У тоді ще 1 секретар ЦК КП(б)У. С. Косюр, під час цих передз'їзових «виборів» в 1937 році «до партійних комітетів первинних організацій вперше було обрано 35 відсотків нових людей. А склад обласних комітетів оновлено більше ніж на половину. Значно виросла кількість українських большевицьких кадрів у складі керівних органів». («Вісті» 30. V. 1937).

Про зростання українських партійних кадрів казав на цім же з'їзді і перший тоді секретар Київського об'єму КП(б)У Кудрявцев.

Після такої ґрунтовної чистки і добору нових партійних кадрів нацуральним було б сподіватися XIV з'їзду КП(б)У знову за якісь три-чотири роки. Але вже за півроку в обласних комітетах і в самім ЦК КП(б)У не залишилося майже нікого з обраних на XIII з'їзді. Призначенні і звільнення по совітській і партійній лініях відбувалися що-місяця і навіть що-тижня, особливо після призначчіння на Україну в січні 1938 р. Хрущова.

Такі безпardonні і свавільні чистки викликали переляк, але і глухе незадоволення партійних мас. Для відпружження настроїв і відвведення від себе їх незадоволення, Сталін прискорив з'їзди компартій, з відчитністю, з критикою і самокритикою і іншою бутафорією «народоправства» в ССР

29. III. 1938 р. ЦК ВКП(б) видав «Постанову про проведення виборів керівних партійних органів» «в період квітень-червень 1938 р.» Найголовнішим завданням, якого треба було партійцям на Україні допильнувати під час цих нових перевиборів, було — «забезпечити обрання цілком перевірених большевиків, безавітно відданих партії Леніна-Сталіна» («Вісті» 30. III. 38 р.), коротче кажучи — вибрати тільки сталінців.

З перших же днів квітня почалася «звітно-виборча кампанія», себто старі секретарі найнижчих — первенних — парторганізацій давали на зборах партійців звіти з своєї діяльності, мусіли обов'язково при цьому «не зазнаватись», тільки «самокритикуватись», після чого їх ще нещадно бештали збори, а потім вже відбувалися «вибори» нових, чи перевибори старих керівників парторганів «таємним голосуванням» «з відводом кандидатів» і так ін. Гора виразно-демагогично заохочувала партійний народ, який фактично тримається в чорнім тілі і в безправності, посмакувати там у себе — долі — своє право намічати, обирати, керувати. Але не вище і не більше. Та партійні маси не кидалися вже на цю приманку і протягом квітня виявляли байдужість, майже повну незацікавленість перевиборами і звітами своїх керівників — секретарів та партійних організаторів («Вісті» 15. IV. 38 р.), не приходили на партзбори, збори не відбувалися зовсім — особливо на селах, в колгоспах, або збори проходили, аби тільки відбити номер, звіти на них складалися по «зразковій системі», без індивідуальних нюансів «цікавих владі», «бюрократично» («Вісті» 16. IV. 1938 р.).

Пленум ЦК КП(б)У, що відбувся 25-26 квітня с. р. «ствердив», що все ніби змінилося вже на краще, що ніби зросло зацікавлення звітно-виборчою кампанією в низових парторганізаціях, що в «партійні комітети і партійними організаторами обирають кращих, політично перевірених комуністів, випробованих у боротьбі з ворогами народу, до кінця віддачих партії Леніна-Сталіна», отже так, як вимагала повища постанова ЦК ВКП(б) від 29.III.1938 р. про перевибори.

Однак пленум підкresлює і прориви по Одеській та Донецькій областях, де «в наслідок недостатньої пильності при намічуванні і обранні кандидатур, в деякі парткоми були обрані особи, що через кільки днів були викриті, як вороги народу» («Вісті» 27. IV. 38 р.). Отже народ вибрав, а влада його вибір потім скасувала.

До половини травня ц. р. перевибори первенних парторганізацій заінчилися і почалися районові та міські партконференції, а після них і обласні. На всіх обласних конференціях виступали «тепло зустрінуті» члени ЦК КП(б)У, але тільки три — сам Хрущов у Київі, а Бурмистенко і Коротченко в обласних центрах по-за Київом.

У праці Київської обласної конференції взяли участь 534 делегати з. ухвальним голосом і 129 з дорадчим. З них 339 (60 відс.) на партійну конференцію обрані вперше. Стакановців серед делегатів — 42. («Вісті» 3. VI 38). Всі ці делегати представляли 33875 членів і кандидатів партії Київщини. («Вісті» 1. VI. 38 р.). Звітна доповідь в. о. секретаря київського обкому КП(б)У Костенка та доповідь ревкомісії — Войтенка були суверено скритиковані і визнані за незадовільні, бо уступаючі органи КП(б)У мало боролися в «ворогами народу» на Київщині, а тому на конференції і самі попали у «вороги народу», про що і довідуємося за два тижні на XIV з'їзди КП(б) У. А «за провокаційну репліку при обговоренні нових канди-

датур, конференція одностайно постановила не затвердити обрання до складу пленуму обкому Ковальєва Я. Я. з парторганізації «Нафтозбут» («Вісті» 6. VI. 38 р.). А що то за репліка була, — не подано.

В своїй промові на IV київській — як столичній, передовій на Україні, — обласній конференції Хрушцов запевняв: «Ми заявляємо всім, заявляємо від усього українського народу, що ніколи не буде того дня, щоб майорів на нашій радянській землі інший прапор, крім прапора великого союзу (бурхливі оплески)».

Далі Хрушцов хвалився, що «ворогів народу ми пошипали пристойно. Ми знищили досить таки багато ворогів, але у нас ще лишився їх прошарок, тим то треба пильнувати. Не повинні нас заспокоювати ні оплески, ні привітання, ні одноголосне голосування» («Вісті» 8. VI. 38). Отже ні кому і нічому на Україні Хрушцов і Москва не вірять, все підохрівають, не лишають навіть для найсамоотверженіших совмалоросів і найменшої надії на якусь рацію іх самоотверженості та на особисту недоторканість. Чи то педагогічне і чи вийде на користь Москви, покаже недалеке вже майбутнє.

Далі Хрушцов закликає ліквідувати наслідки шкідництва, підготуватися до зустрічі нового «виключного» врожаю, який «вороги намагатимуться губити», заохочує «негайно взятися за міське господарство, а головне до боротьби з розбоятністю і недисциплінованістю в деяких парторганізаціях, з відмовленням від роботи членів партії тоді, коли нам гостро потрібні кадри».

І на закінчення своєї промови знову погрожує: «Якою-б мовою не говорили вороги народу, як би вони не маскувалися, не підняти їм українського робітника, не підняти їм українського селянина проти російського робітника, проти російського селянина тому, що українські робітники і селянє спаяні з російськими робітниками і селянами єдину думкою, єдину волею, а воля ця — сталінська воля. Тим то ми вестимемо нещадну боротьбу з усіма ворогами, які хотять вносити розбрат між народами нашого Союзу. І все будемо робити, всі сили віддамо, щоб ще міцніше закріпити братерський союз українського народу в першу чергу з російським народом, який у тяжку хвилину боротьби українського народу з петлюрівцями став на допомогу робітникам і селянам України і разом з ними проливав свою кров, визволяючи Україну від її ворогів» («Вісті» 8. VI. 38).

Ці промови Хрушцова зараз вже ставали головним змістом передовиць і статей української центральної — «Вісті», «Комуніст» — та провінціальній совпреси, вони ставали змістом і тоном всієї підготовки до XIV з'їзду КП(б)У, як на всіх обласних конференціях КП(б)У, що одбувалися одночасно майже з столичною-Київською, так і по-за ними, по цілій Україні.

Як на київській, так і на чернігівській обласній партконференції роботу обкому і ревкомісії КП(б)У визнано теж за незадовільну. («Вісті» 3. VI. 38).

«Гострій критиці піддано роботу Донецького обкому, сталінського міськпарткому і окремих районів партії Донецької області, які прогледіли ворогів і не виявили большевицької рішучості та наполегливості в боротьбі з фашистськими наимитами, троцістсько-бухарінськими і націоналістичними шпигунами» («Вісті» 4. VI. 38).

Після перевиборів у первинних парторганізаціях обрано секретарів парткомів і парторгів :

	всіх	старих	нових
1. Київська область	1791	1183	608
2. Полтавська	1020	324	696
3. Кам'янець-Подільська	535	350	185
4. Донецька	3142	2004	11 8

(«Вісті», 4. VI. 38).

З цих даних видно, що вибрано нових 1/3, переобрano старих — минуло річних 2/3. На Полтавщині навпаки. Не улягає сумніву, що перевибори ці є ще ретельнішою чисткою ніж перед ХІІІ з'їздом, місцевих, найнижчих парторганів від місцевого українського елементу, що минулого року потрапив до парторганізацій, використавши падіння Постишева з його політикою не виборів, тільки призначіння і кооптації на керівні становища замісцевих. І історично, і господарче — колективизація — зрозуміло, що такого українського елементу знайшлося найбільше на Полтавщині. До того ж вона минулого року, перед ХІІІ з'їздом КП(б)У, була периферією Київської і Харківської областей, яко області ще не існували, організаційно-урядово не була належно охоплена. Тому український елемент можливо з комуністичним світоглядом, але напевне з українським серцем, там загніздився. Сьогодня Хрушцов його звідти «вишибає».

Після таких наслідків в перевиборах на низових парзборах та на районних міських і обласних партконференціях, серед такої атмосфери, з місця покараної репліки Ковальова і безкарних канібалістичних погроз викритим і невикритим ще, але вже наперед запідозреним, «ворогам народу» з боку Хрушцова, наблизився і відкрився 13.VI 1938 р. XIV з'їзд КП(б)У.

Попередні з'їди КП(б)У, зокрема минулорічний — ХІІІ відкривав старший віком на Україні комуніст Г. Петровський, староста український. Сього року від 20. V. прізвища Г. Петровського в українській урядовій совгазеті «Вісти» зовсім вже не зустрічається, а останню постанову презилії ЦВК УССР від підписав 14. V. 38 («Вісти 16. V. 38). До 20. V в кандидати до верховної ради УССР Петровського намічали більшість виборчих округ на Україні. Але ні одна з них його не затвердила своїм кандидатом. І до президії XIV з'їзду КП(б)У Петровського те-ж не називано.

Однак чому це і що з Петровським, і совпреса і соврадіо, поки відбуваються партз'їди КП(б)У, та йде напружена підготовка до виборів до верховної ради УССР, уперто мовчать. Не згадується Петровського ані добром ані — поки що — злим словом. Однак це не значить, що з ним не є зле. Навпаки. Подібна ж доля його численних співробітників дає в цьому запевнення.

Відкрив XIV з'їзд КП(б)У Хрушцов. З 27 осіб президії минулорічного ХІІІ з'їзу КП(б)У ні один не фігурує серед 27 осіб президії XIV з'їзу КП(б)У, навіть і віцепрезидент ВУАН Шліхтер. Все нові і перед тим не спотикані прізвища. З 27 осіб президії ХІІІ з'їзу тільки власне Шліхтер, Фед'юко, Щаденко — (обидва вже в Москві) — та Свистун ще живі і не об'явлені «ворогами народу». А решта — 23 — вже давно викликаються, де-які самі пострілялися, де-кого розстріляно.

У вступній промові на відкритті з'їзу Хрушцов підкреслив, що вибори до низових, районових і обласних парторганів пройшли «серед боротьби за дальше очищення наших рядів». І погрозливо додав: «ми говоримо буржуазним націоналістам, що дихати Вам на українській землі не дамо» («Вісти 14. VI. 38).

Закінчив своє вступне слово Хрушцов сподіванками, що «з'їзд намітить шляхи дальнього зміцнення наших рядів, зміцнення сил большевиків України».

А на мітінгах на честь XIV з'їзду КП(б)У, що відбувалися на підприємствах Києва «старі кадровики заводів палко вітали XIV з'їзду КП(б)У, що намітить дальші шляхи зміцнення КП(б)У». Такий трафаретний відголос турбот Хрушцова за зміцнення рядів КП(б)У у старих київських кадровиків-арсенальців — (проти Центральної Ради), що бачили в тих рядах і вже розстріляних «ворогів народу», свідчить, на нашу думку, про те, що ряди і сили КП(б)У до XIV з'їзу таки помітно ослабли, що аж викликають тривогу в безоглядного окупанта.

По вступнім слові і по виборі президії з'їзу, Хрушцов виголосив звітну доповідь ЦК КП(б)У. Доповідь тяглася 6 годин з перервами — 13.VI увечері та 14.VI вранці. Совгазети подають її дуже скороочено, з опущен-

ням більшості цікавого ілюстраційно-цифрового матеріялу, зазначаючи, що «довше спиняєся» на тому то.

В доповіді Хрушев твердить, що «КП(б)У, а з нею і український нарід добилися величезних успіхів на всіх фронтах соц. будівництва», без огляду на те, що ріжні численні вороги шкодили тим, що 1) «розділяли апарат», 2) «хотіли відірвати вільну сов. Україну від великого сов. Союзу», 3) «руйнували колгоспи, нищили худобу, особливо коней, провокували селянство, підбурювали його проти соввлади» («Вісті», 16. VI. 38). Хрушев запевняє з'їзд, що тих ворогів вже побито, але не настільки, щоб заспокоюватись. Він мобілізує проти них з'їзд, погрожує «ворогам», ганьбити їх, порівнюю до Андрія Бульбенка з повісті Гоголя. Але це вже на з'їздах КП(б)У не повинна. Цитатами з «Тараса Бульба» Гоголя користав на Україні ще Каганович, як був 1 секретарем ЦК КП(б)У за часів хвильовизму і шумському — 1925-28 р. р. Взагалі Сталін з своїми соратниками на прилюдних виступах більше користають з Гоголя і Салтикова-Щедрина, як з Маркса, чи Леніна — більше і зрозуміліше.

Хрушев категорично твердить, що «український нарід горить гнівом до ворогів» — ворогів в окресленні Хрушова, очевидно. Хрушев хоче, щоб «вороги знали про цей гнів» та щоб не снували собі жадних заохочуючих сподіванок з того, що знищенні вже, наприклад, ціле політbüro і майже ціла президія минулого ХІІІ з'їзду КП(б)У та де-кільки разів змінені протягом минулого року пленуми і особливо секретаріяти всіх обкомів КП(б)У.

Хрушев запевняє, що «ми висунемо і вже висуваємо у великій кількості нові кадри, кадри до кінця віддані нашій батьківщині і большевицькій партії. У нас таких кадрів непочатий край». Так робив, думав і вірив теж і Постишев, але за чотири роки і його знищила та-ж сама «батьківщина і партія», зате, що не дав ради з Україною.

Далі Хрушев хвалиться осягненням в промисловості України, але не подає абсолютних величин, тільки порівнює або з довоєнними часами, або з іншими державами. А потім знову і тут нарікає, що «окремі галузі промисловості не виконують державної програми, зокрема вугільна промисловість Донбасу — «знову скочується Донбас» —, відстає транспорт за лізничний і особливо водний».

Міста на Україні та-ж ніби значно зростають, але Хрушев закликає до поліпшення культурно-побутових умов в містах, радить «серйозну увагу приділити кадрам сільської кооперації, що й досі засмічена чужими сумнівними людьми». Хто-ж там на селі, як не українські кооператори? Бо-ж і членів КП(б)У на селі тільки 21 відс. Отож по з'їзді напевне почнеться розгром української торгівлі і кооперації на селі.

Тішиться здобутками сільського господарства і сподіваним «високим врожаєм» свого року. Але разом з тим і нарікає, що «вороги заплутали насінню справу», тому врожай буде менший, ніж міг би бути, бо засмічений і то не на один, а на де-кільки років.

Наводить і цифри, які, на думку «донецького шахтаря» Хрушова, мають свідчити про «зростання заможності українських колгоспників», а саме: «в 1936 р. тільки 23 відс. колгоспів на Україні видали колгоспникам по 5 кілограмам хліба на трудодень, а в 1937 р. таку оплату одержало 42,4 колгоспів... Від 5 до 10 кілограмів в 1936 році одержало 6,7 відс. колгоспів, а в 1937 році — 13,8 відс. колгоспів». Як шахтар, а не хлібороб Хрушев може й не знати, що до большевиків за день селянин заробляв більше як 10 кігр. збіжжа.

Далі Хрушев росповідає, як багато зробила соввлада на Україні для розвитку народів, науки, культури, мистецтва та зараз же спиняється на «шкідництві, яке провадили вороги народу в галузі культури і народної освіти. Головне ж вони все робили для того, щоб відірвати український нарід від братського російського народу. З цією метою вороги витрюювали російську мову на Україні».

Хрушев запевняє, що тепер «всі народи вивчатимуть російську мову тому, що російські робітники в першу чергу робітники Пітера, робітники

Москви піднесли прapor повстання і показали, як треба завойовувати свою свободу», а також і тому, що «вчення Маркса і Енгельса розвинуте далі вченням Леніна-Сталіна російською мовою. Тому народи всіх країн вивчають і вивчатимуть російську мову для того, щоб вивчити Ленінізм-Сталінізм». («Вісті», 16. VI. 38 р.). А не хочеш вивчити ленінізму-сталінізму, то ти ворог народу». Знайшли усправедливлення для русифікації! Чи не ліпше вже просто — вчитеся всі російської мови, бо ми вас завоювали.

Довше спиняється Хрущов над партійно-політичною роботою і подає деякі цікаві цифрові дані, наприклад: «комуністів в Україні на 1 травня 1938 року в (всього) 285.818, в цю цифру не входять 20.709 (а за Бурмистенком — 2 секретарем ЦК ВК(б)У і безпосереднім помішником Хрущова тільки 15.000) комуністів новоприйнятих і відновлених після виключення — (масові виключення в кінці 1937 р. і початку 1938 р.). Не входять, бо їм ще не дали партдокументів» («Вісті», 16. VI. 38 р.).

Отже всіх комуністів в КП(б)У на день з'їзу 306.527. До 1932 року, коли записували в партію заводами, хежами та колгоспами. «Вісті» подавали число членів КП(б)У по-над 600.000. Року 1933 почалась ґрунтова чистка і замкнено прийом нових членів до партії. Відновлено прийом до партії тільки в 1937 році і згідно нового статуту партії тільки індивідуально та ще й за порукою декількох членів. Це власне найбільше стримало зрост партії, бо члени її боялися ручитися навіть і за найбездагнініших з точки погляду влади, своїх знайомих, бо вони могли оказатися «ворогами народу». «Ворогом народу» автоматично ставав і поручитель.

Селянський же сектор КП(б)У в тім же 1933 році, з приходом Постишева на Україну зовсім було розгромлено. Тому в 1934 році всього членів КП(б)У нараховувалось ніби коло 320.000. В наступних по 1934 роках точних даних про кількість членів КП(б)У не подавалося. Ніби робилося з того таємницю. Скоріше, було незручно самій владі за здесяtkування своєї бази.

Первених парторганізацій — колишніх ячейок, тепер об'єднаних по де-кільки в первенні організації — на Україні, теж на 1. V. 1938 р. 16.185, кандидатських груп 1940. З кандидатами і співчуваючими, згідно совпреси, ніби справа дуже занедбана. Нема на їх часу, коли морока з самими дійсними членами.

Соціальний склад КП(б)У: робітників 71 відс., селян 21 відс., службовців 7,5 відс. Як видно комуністів серед українських селян мало. Але є іх значний відсоток серед тих 71 відс. робітників, психологічно, що майже селян, зруйнованих і вигнаних з села до міста і шахти колективізацією.

І без огляду на таку нечисленість рядів КП(б)У, Хрущов закликає не до поповнення їх, а до дальшої їх чистки.

Секретарів партійних комітетів і партійних організаторів первених парторганізацій, або, як їх минулого року називав Хатаєвич, «партійного унтерофіцерства» на 1. V. 38 обрано на Україні 15.861 (В 1937 році їх було 15.000 (Хатаєвич). «Вісті», 1. VI. 1937 р.). З них вже були секретарями парткомів парторганами до виборів — старі — 7376 або 47 відс., а нових 8.485 — чи 53 відс.

За Хрущовим виходить, що більшість керівників на місцях — «партійні унтерів» — в цім році нових. Натоміс 2 секретар ЦК ВК(б)У Бурмистенко цифрово доповнє свого шефа, але ті цифри ріжняться. Бурмистенко пояснює, що «секретарями парткомітетів і парторганами первених організацій обрано вперше тільки 22 відс., а 77 відс. обрані знову на цю ж роботу. Обраних знову секретарями парткомів і парторганами є по-над 12000. А обраних вперше секретарів парткомів і парторганів — 9181» («Вісті», 21. VI. 1938). За Бурмистенком «партійні унтерів» є по-над 21000.

«Секретарів парткомів і парторганів первених організацій з стажем до 1 року — 4.460; до 2 років — 7794 і по-над 2 роки — 4494 разом — 16.748. І коли оця загальна сума — 16.748 — вирівнює, чи з'ясовує причину ріж-

ниць в абсолютних даних про «партунтерів» у Хрущова і Бурмистенка, то відсоткові ріжниці по-між новими і старими партунтерами залишаються нез'ясованими. Не варто ім цього брати за зле, бо ж вони обидва всього тільки п'ять місяців на тій Україні і то місяці не спокійної праці діяча-статистика, а приблизних даних першого погляду діяча «усмирителя», майже партизана. І хто б там вишукував поодинокі душі в країні, де все може впасти, все можна загубити нараз.

Ці шістнадцять тисяч з лишиним людей Бурмистенко вважає за «перевірені партійними масами кадри і могутній резерв для висування на керівні пости в різних організаціях». А про новообраних він зазначає, що «висувано і вибрано нових, відданіших справі комунізму людей, яких затирали вороги народу» («Вісті», 2. VI. 38).

А Хрущов про переобраних каже: «значна частина попередніх парткерівників у первинних організаціях з честю пройшла перевірку знизу, витримала серйозний іспит». А взагалі кадри всіх «партунтерофіцерів» Хрущов закликає «дбайливо вчити і загартовувати ідеологічно», бо багатьох з них бракує «кругозору», як казав командувач харківської військової округи Смирнов про нові політкадри у війську Х. В. О.

Секретарів — перших і других та їх заступників — в районових і міських партійних комітетах, чи, за кваліфікацією того-ж таки Хатаєвича, — «партійного офіцерства» було в 1937 році — 1152 на 525 районі України. Скільки того ж «партофіцерства» є цього року по районах і областях України, — Хрущов на з'їзді подавав, але «Вісті» цифри не друкують. Запевняють тільки, що «це большевики, які і безмежно віддані справі Леніна-Сталіна, які показали себе в боротьбі з ворогами, готові до кіння громити ворогів» («Вісті», 16. VI. 38 р.). Отже все настросне погромницьки до «ворогів народу» на Україні.

Однак Хрущов підкреслив ще, що «в окремих організаціях ослабла партійна дисципліна». Радив її змінити.

На закінчення свого звіту, Хрущов запевнив з'їзд, що «українська партійна організація зробить все, щоб виконати господарчі і політичні завдання, та всіма способами змінюватиме, єднання з великим російським народом, а до підліх ворогів — ми заявляємо це не в порядкові бахвалиства, а в порядкові попередження — ми все рівно докопаємося і доб'ємо їх» («Вісті», 15. VI та 16. VI, 1938 р.).

З'їзд КП(б)У «бурхливо» всі ці погрози оплескував.

У дебатах на доповідь Хрущова висловилося багато делегатів. Всі вони трафаретно відмічали досягнення і хиби, згадували про ворогів і про те, що вони нашкодили і що їх знищили вже, але ще не зовсім. Тому будьмо уважні, а за товарищем Сталіном підемо всі, куди тільки він накаже. Цікавіші ставали окремі делегати тоді, коли після повищого трафаретного вступу починали говорити в, справі своєї спеціальності, або найближчого оточення у себе на перефери. Але по-за всім цим значна кількість делегатів особливо настильно бештала народній комісаріят земельних справ і народній комісаріят освіти УССР.

Нові комісари Мурза — земельних справ і Хоменко — освіти, що дуже недавно на своїх ресортах, щоб не тільки збивати напасті, а хочби тільки давати задоволенняючі відповіді. Зрештою найтяжчим гріхом в СССР і на Україні є боронитись, як б'ють. Там дозволено тільки каятись. Так було і на цей раз з усіма напастованими.

І секретар дніпропетровського обкому Заділниченко бідкався, що «Кривий Ріг на Дніпропетровщині не дає повністю за планом руди і цим затримує роботу всієї металургичної промисловості СССР, бо Кривий Ріг постачає всю металургійну промисловість країни рудою на 65 від%». А Софонов, делегат від Полтавщини, додав, що «у Криворіжжі бичем шахт є підземні води, які нерідко затоплюють шахти».

Заділниченко нарікав теж, що «засміченість полів дуже велика», винуватив наркомзем України. Хвалився, що «зраз ведемо рішучу боротьбу з спекулянтами, спекулянтів ще багато і товари не доходять до трудачих мас» («Вісті», 16. VI. 1938 р.).

І секретар обкуму новоутвореної Миколаївської області — Старигін теж нарікав на наркомзэм, що не викорінює шкідництва по тваринництву. Наркомзэм Мурза боронився тим, що ні з ким боротись, бракує сил, бо «не вистачає 1000 ветеринарних лікарів в Україні».

Далі Сафронов від Полтавщини говорив про шкідництва в сільському господарстві Полтавщини, в наслідок чого «план кормового білянсу складено з великим дефіцитом», себ-то нема чим годувати скотину на весну і що «по Полтавській області свого року вже згинуло 30 відс. цукрових буряків».

І секретар обкуму Харьківщини Осіпов скаржився на те, що «підлівогори туляться в багатьох районах області, немає випасів для худоби. Площа під кормові трави відводилась зовсім недостатня. Зрозуміло, що коло кожної голодної, без молока корови, голодна сім'я колгоспника ціла стає ворогом. Губернаторові Харьківщини Осіпову така проста річ не зрозуміла.

Любавін — секретар Ворошиловградського обкуму КП(б)У скаржився, що «у нас немає ще належної боротьби за широке розгортання стахановського руху, за технічну культуру у вугільній промисловості. Стахановський рух, що перед трьома вже роками народився в Донбасі, ще й досі лишається тільки рекордами одиниць, а не масовим методом практи.

Хвалився Любавін і своїми «величезним паровоозбудівельним заводом, що добився чималих виробничих успіхів: Однак він й досі ще дужевражений бракоробством. А з сільським господарством в нашій області і на сьогодні не зовсім благополучно», — сумовито кінчак Любавін.

Голосова вже на цілій ССРР бригадириша жіночих тракторних бригад Паща Ангеліна з Старобільська на Ворошиловградчині тепер перед самим з'їздом — 2. VI. 38 р. Президія верховної ради ССР «прихильючись до клопотання ЦВК УССР про поділ Донецької області, затвердила її поділ на Сталінську і Ворошиловградську області», подала на з'їзді, що «вороги організували терор активістів, щоб нас залякати, щоб ми — дівчата боялися сідати за руль трактора. Ми — дівчата не боїмось. І от дівчата — сестри дівчат, що загинули, пішли і сіли за трактори». А чому ті дівчата згинули і як, — Ангеліна, або тільки «Вісті» не подають.

Голова РНК УССР Коротченко у своїм виступі на XIV з'їзді КП(б)У теж обурюється, що «націоналістична наволоча всіх мастей під виглядом захисту української культури, української державності проповідувала звірячий націоналізм і відрівнення України від великого ССР».

Нарікає на те, що «ми не виконуємо плану видобутку руди і вугілля, недосить ще боримось за поліпшення якості продукції. На ряді підприємств ми маємо ще великий відсоток браку. Не боримось, як личить большевикам, за зниження собівартості. По окремих підприємствах погано виконують норми виробітку. В швейній промисловості не виконують норм виробітку по-над 30 відс. робітників (і що тут поможуть поодинокі стахановці, хоч би й з 5-10 нормами виробітку). У нас ще й досі є ряд колгоспних господарств, які не мають корів; кредити, що відпускає уряд на це, цілком не використовувалися. У нас дуже погано з міським будівництвом, з електроенергією і паливом. МТС в 1937 році перевітривали пального і мастильних матеріалів на 35,5 мілійонів карбованців — близько 40.000 тон пального. Цією кількістю пального можна зорати 2 мілійони гектарів землі» («Вісті», 21. VI. 38 р.). Це ціла область України. При такім «ощаднім господарюванні МТС, вони ще не скоро не тільки не стануть рентальними, а навіть не самооплачуватимуться. В цім році багатою МТС на Україні скреслені їх заборжнення скарбові».

Коротченко закликає «виховувати маси в ненависті до ворогів і в дусі безмежної любові та відданості партії і великому, любимому вождю народів т. Сталінові».

Командувач КВО Тимошенко скаржився на з'їзді, що «вороги народу ослабили і розхитали військову дисципліну в частинах нашої військової округи — Київської — територіально — 1/2 України.

Далі Тимошенко хвастав як то, в разі нападу на Україну, війська КВО побудуть агресорів і що він — Тимошёнко — як давній «випробуваний вояка, що багато воював», ручить за це («Вісті», 21. VI. 1938 р.).

Голова українського комсомолу, український совєтський поет Усенеко говорив, що «за останніх 4-5 місяців до комсомолу України прийнято 145.898 і що армія комсомолу України нараховує тепер 1.300.000» («Вісті», 16. VI. 1938). А попередник Усенка «ворог народу» (українського — безперечно) Андреєв минулого року на ХІІІ з'їзді КП(б)У подавав кількість комсомолу України в 903.000, кількість первинних комсомольських організацій 41.000 («Вісті», 30. V. 37 р.).

18 червня, по принятті резолюції з'їзду та по обранні центральних органів КП(б)У, ХІV з'їзд закінчився, стверджуючи свою одностайну і що-хвилинну готовість йти туди, куди накаже тов. Сталін, свій найміцніший зв'язок з українським народом, а значить зв'язок через себе і українського народу з тим. Сталіним, як символом політичної і моральної єдності всіх народів ССРС, зокрема з великим народом російським. З'їзд прокричав «великому російському народу — ура». Цього то ще ніколи не бувало до ХІV з'їзду КП(б)У. І те на пропозицію не москаля Хрушцова, тільки совмалороса Бурмистенка — 2-го секретаря ЦК КП(б)У. Хрушцов був ніби остильки «тактовним», що сам не накидав партнародові України такої дражливової пропозиції. «Самоотвержений» це виконав. А може і сам попередив. Але все це ніби не таке вже упосліджуюче було б для гідності «репрезентанта українського народу» ХІV з'їзду КП(б)У, коли б хоч по «ура» для російського народу, сам Хрушцов, яко якийсь інший Осіпов чи Щербаков запропонував «ура» для українського народу. Так не сталося. Совмалороси боялися запропонувати щось подібного — ще в найліпшому для них випадкові, а москалі? Вони, як безоглядні окупанти, мають видно свої відповідні ж і амбіції.

В резолюціях з'їзду постановляється ліквідувати всі ті хиби господарчі і політичні, що подані на з'їзді у звітах ЦК і з місць, та добитись це значніших успіхів. З'їзд особливо підкреслив, що «найголовнішим завданням КП(б)У є ліквідація ворожого охвістя та наслідків його шкідництва і виконання державних планів 1938 року у всіх галузях народнього господарства».

Пакт 19 резолюції бренить: «ХІV з'їзд КП(б)У з особливою силою підкреслює необхідність ліквідувати наслідки ворожого шкідництва у викладанні російської мови в неповних середніх і середніх школах, а також у вищих». А пакт 20 додає ще: «з'їзд зобов'язує парторганізації подати органам народовідомства всесмірну допомогу в доборі перевірених, відадних партії і соввладі кадрів учительства» («Вісті», 20. VI. 38 р.). Отже, разом з українською сільською кооперацією почнеться погром і українського учительства, заміна їх москалями, виселення з України і безоглядна русифікація української школи.

В «генерали» КП(б)У, в його політбюро з'їзд «образ» тільки 6 осіб — минулого року на ХІІ з'їзді, обрано було вдвое більше. Обрані: Бурмистенко — 2-ий секретар ЦУ КП(б)У; Коротченко — голова РНК УССР; Тимошенко — командувач КВО; Успенський — найстарший чекіст на Україні; Щербаков і найстарший — Хрушцов — 1 секретар ЦК КП(б)У, «вірний учень Сталіна», його відпоручник, ним призначений. Він і є паном на Україні. Решта — декорація тільки.

І закриваючи з'їзд, Хрушцов теж промовляв. Його промову цю українські совєтські засідання вмістили в цілості і без змін, як передовицю. І знову про теж саме, про «ворогів народу», про «потреба зараз же повести роботу так, щоб викорчувати всі рештки ворогів, де-б вони не притаїлися». І той, у кого здрігнеться зараз рука, хто зупиниться на півдорозі, у кого коліна затрусяться перед тим, щоб знищити десяток, сотню ворогів, той наразить революцію на небезпеку» («Вісті» 20. VI. 1938 р.).

До такої кривавої безоглядності закамянілого чекіста в стосунку до українців, що не зречуться своєї гідності і належності до свого українського народу і пам'ятатимуть про його хоч би найменші права,

закликає москаль Хрушцов. Що в тих закликах може бути ще неясного, що потрібue коментарів? Все ясно. В цих закликах вся програма, ввесь план, все пояснення, чому і де подівся навіть Г. Петровський і інші українські комуністи, що ім «коліна і руки затрусилися» і вони не здолали в стосунку до свого українського народу бути так безоглядними, як вимагає москаль-губитель. В цих закликах Хрушцова і всі висновки з XIV з'їзду КП(б)У та з цього довгого, повищого його переказу. Висновок один і він простий та короткий: похід на Україну, щоб задушити її непокірного Духа. За що? за те, що Москва до України «горнеться», а Україна від неї — поки що мовчки — відсувається. Тому «прібрать к рукам в серъоз.» Тільки — чи на довго?...

Читальник

КОНФЕРЕНЦІЯ У КОПЕНГАЗІ

Світ явно еволюціонує: на загал між 20-ими та 30-ми роками ХХ-го століття є велика ріжниця. Властиво помічається вона від 1933 року, від часу зміни режиму у Німеччині і зміни самого становища цієї країни в міжнародному життю. Вихід зпершу Японії та Німеччини, а потім й Італії з Ліги Націй явно ослаблює останню, а низка невдалих інтервенцій женевської установи в міжнародні конфлікти підірвала до неї віру в масах. В цім не мало завинили сами пасіфісти, які тісно зв'язали ідею Ліги Націй з колективною забезпекою миру, ідею, що весь світ має стати супроти держави, яка буде визнана агресором, що на сьогодня є утопією. Вона цим одволікала увагу громадської опінії від реальних, хоч і менш важливих завдань цієї установи, на які вона безперено здатна.

В цьому ж дусі провадиться тепер й Міжнародня Унія Товариства для Ліги Націй, значіння якої безперечно зменшилось з занепадом самої установи, якій вона служить. Раніше в Унії зконцентровувалися і викристалізувалися всі ті питання, що пізніше приходили на порядок денний Ліги. Присутність і лівих, і правих делегацій в залежності від напрямку політики відповідних держав утворювали рівновагу в настроях і рішеннях. Нині до Унії перестали над'їздити і німці, і японці, і італійці. Певної однородності на її конгресах і зараз не має, але безперечно переважає дух лівих, пасіфістичних концепцій в стилі лорда Сесіля, який сам на цей раз на річну асамблею Унії не з'явився. Все це утворює досить трудне становище для української делегації. І все ж, як подав досвід Копенгагену, і при цих умовах нашу участь на конференції можна вважати позитивною, бо, і перед цією аудиторією варто, щоб було зазначено українські основні позиції. Все міняється в світі, і далі буде мінятись; хто зна, який дух буде в Унії за рік, і слід по можливості зберегати своє місце на майбутнє в цім міжнароднім товаристві, одгорожуючись одночасно від тих всіх рішень, які йдуть в розріз з напрямом української політики.

На порядку денного конференції в Копенгазі стояв протест грузинського та українського товариств проти зміни статуту, на підставі якого ці два товариства, як емігрантські, занесено до другої категорії товариств в 1936 році в Глазгові. В Копенгазі це питання розглядалося в комісії внутрішніх справ.

Грузинський та український делегати рішуче обороняли свої позиції, підкреслючи, що з правного боку їх т-ва не можна навіть розглядати, як емігрантські установи: вони були засновані в той час, коли і Україна, і Грузія були вільними державами і коли вони опинилися на чужині, то виключно через акт агресії з боку Москви; — змінити їх становище, це значить потурати останній. Властиво де-які делегації тому й домагалися переве-

дення українців та грузинів на другу категорію, що цим сподівалися дати можливість большевикам надіслати і свою делегацію до Унії. На засіданню комісії український делегат вказав на той терор, що панує в ССР, і запитав, чи уявляють собі члени Унії становище сталінського делегата на їх конференціях, делегата, що боятиметься сказати слово, щоб по повороті не стати під стінку. Про громадську опінію після процесів і говорити не доводиться. Точку погляду українсько-грузинську підтримала низка делегацій, а ті, що настоювали на новому статуті, однідиали теж думку про вступ совітської делегації та висловлювали свої гарячі симпатії до справ Грузії та України. В комісії точка погляду України та Грузії перемогла, хоч правда одним голосом. Але на друге засідання комісії нespодіванно з'явився нинішній голова Унії Еміль Борель і дуже гостро заявив, що з огляду на появу саме з цього приводу статті в «Journal de Genève», якою зроблено різкий напад на Унію, він владою голови здіймає з повістки дня конгресу справу порушену Грузією та Україною до слідуючої сесії.

Лагідні, але тверді слова українського представника трохи заспокоїли нервового голову, що страшенно ображений цим артикулом в пресі. З рештою вдалося найти вихід, на який і пан Борель погодився: Комісія запропонувала асамблей, з огляду на протести Товариства України та Грузії, призначити трьох правників, які б переглянули статут та з'ясували, до якої саме категорії треба віднести ці товариства. Таку резолюцію і було ухвалено другого дня на загальних зборах.

Не дивлячись на опозицію, яку голосно зазначив в імені українського товариства проф. А. Шульгин, було прийнято резолюції підтримки Хін проти Японії, висловлено знов співчуття Негусові та винесено осуд Італії; прийнято було також резолюцію про Іспанію. Що-до останньої, то і біла, і червона сторона були присутні на конгрес у Копенгагені. Проф. Репарат, представник іспанських націоналістів, звернув увагу асамблей на протиріччя у резолюції: перші два пункти висловлюють побажання що-до встановлення миру в Іспанії, до чого і він приєднується; другі два — вимагають умовно відкриття кордонів і дозволу на постачання урядової армії та добиваються санкції проти нападу на пароплави, що таким постачанням займаються. Український делегат підтримав цілковито іспанського національного представника, вказавши, що коли осуджується чужеземна інтервенція з одного боку, то не менше є щідрива інтервенція і з другої сторони. Він голосував разом з кількома іншими делегаціями проти цієї резолюції.

На скільки все-ж більшість Унії не хоче нічим зачіпати совітів, можна судити по долі внесеної голландським делегатом резолюції, якою зверталось увагу Ліги Націй, що в ріжких країнах порушується воля віри. Проф. Шульгин інтервеніював в цій справі, звернувши увагу зборів на жахливе становище Православної церкви на Україні, на руйнування або профанацію храмів, перетворення їх у музеї безбожників, на знищення духовенства як православного, так і всіх інших віросповідань.

Але ріжні промовці почали вносити стільки усяких поправок, що голландським депутатом вважав за ліпше зняти з порядку денного цю резолюцію. Потім виявилось, що де кого вона справді налякала: деякі делегації побоювалися, що хтось може подумати, будім-то це є виступ проти ССР та республіканської Іспанії... Все-ж одверто цих мотивів висунуто ніким не було, як взагалі жадного слова в оборону Москви на конгресі сказано не було: після останніх процесів її просто стали замовчувати, але і виступати проти неї у цих колах не зважуються.

Під час дебатів резолюції про Чехословаччину український делегат, підкресливши свої симпатії до Чехії, разом з тим дав пораду чехам поменше рахувати на ріжні союзи, а спіратись на свої власні сили та на порозуміння внутрішнє по-між народами, даючи автономію не тільки Судетам, а й іншим народам, і серед них реалізуючи належну Підкарпатській Русі автономію.

На прикінці конгресу проф. О. Шульгин, подаючи короткий звіт про діяльність нашого Товариства, вказав на те, що престіж Ліги Націй серед українського громадянства значно впав і то з двох причин: 1) українці розчаровані в інтервенціях Ліги Націй що-до меншостевих справ і воліють мати діло безпосереднє з відповідними урядами, 2) особливо незадоволені вони прийняттям до Ліги Націй ССР, і то не дивлячись на ті кривди, які останній заподіяв Україні та іншим народам, що опинились під пануванням Москви.

Далі промовець критикував тактику самої більшості в Унії, яка, замісць того, щоб настоювати на п.16 пакту та на важливості колективної забезпеки, ліпше сприяла б посиленню конкретної праці Ліги Націй та дала б про універсалістів, що він був рішуче проти цієї універсалності, коли ходило про прийняття до Ліги Націй ССР, і то не тільки з огляду на становище України, а і з моральних причин. Але цей факт, на жаль, є вже доконаний, і нині, замісць того, щоб висловлювати догани ріжним державам, які не входять до складу Ліги Націй, доцільніше було б дбати про їх притягнення до міжнародної співпраці. Універсална Ліга Націй, навіть без п.16-го, сприяла б миру і регулярні зустрічі керовників закордонної політики всіх держав ніяк не слід не дослінювати. Ліга ж Націй обмежена у своєму складі, протиставлена іншому блокові держав, навіть коли вона говорить про мир, мимоволі готоватиме війну. Промовець закінчив, що це для нього висока честь презентувати тут великий народ, що опинився у такім нечуванні стані. Завдання це не легке. Але полегшується воно тим, що весь український народ стоїть на своїх позиціях: він не тільки певен свого права, але має тверду, незломну волю до перемоги у своїй боротьбі, до здійснення ідеалу своєї незалежності.

Саме після цих слів голова оголосив конгрес закінченим... «Наше зверху» вийшло...

З коли українського товариства довідуємося також про надзвичайну гостинність данців та про зворушливо-сердечне відношення до української делегації. Україною в Данії, цій зразковій хліборобській країні, зразковій демократії, цікавляться більш як де будь.

П. Р.

У К Р А І Н С К И Й С О К И Л (Лист із Праги)

Кожні п'ять літ відбувається в Празі Всесокільський здиг, що є спортивною подією світового значення. Крім масової участі чехословакських сокільських організацій Здиг притягає до себе числені по своєму складу закордонні делегації — з інших слов'янських держав. Приїздять також офіційні представники урядів ріжних країн, делегації чи поодинокі представники тіловиховних організацій, сотки кореспондентів світової преси, нарешті десятки тисяч туристів і взагалі зацікавленої Здигом публіки. Цього року — у зв'язку з недавніми міжнародно-політичними подіями, що поставили Чехословаччину в особливо положення та притягнули до неї увагу світової опінії, — інтерес до чергового Сокільського Здигу особливо зрос, а з ним збільшився і приплив чужеземних гостей — як офіційних представників та делегацій, так і широкої публіки. Організатори Здигу, а з ними й ціле чеське суспільство це добре відчували і приклали всіх зусиль, щоб у критичну для держави хвилю виступити перед широким світом у свійі організованости, внутрішньої дисципліни та правдивого морального піднесення широких мас свого народу. Треба об'єктивно визнати, що зусилля ті не пішли на марно й увінчалися повним успіхом. І по боці зовнішньому — під оглядом організаційно-техничним, і по боці внутрішньому — в розумінні правдивого духовного піднесення та глибокого вияву патріотичного чуття сокільська організація, а з нею і

ціле чехословацьке суспільство блискуче склали нелегкий іспит. І цій Здвиг перетворився в одне незахмарене свято, в могутній всенародній борив, в широку маніфестацію духового піднесення і віри у власні сили. Тим ця спортиво-тіловицька подія набула виразного політичного забарвлення. Бо ж свої вражіння від усого того, що в часі Здвигу бачили в Празі та на теренах цілої держави чужеземні гості, вони рознесуть по своїх країнах, розпищуть про це в тисячах пресових органів.

Участь у всесокільських здвигах представників українського сокільства була й лишається важливим, актуальним питанням. Бо це є форум порядку міжнародного, це блискуча нагода для вияву нашої національної окремішності й самобутності, для повторного нагадування міжнародному загалу, що ми є і будемо — боремся за свої права, за своє місце під сонцем і в цій боротьбі вже маємо свої осягнення, яких ніколи не зре-чесомся. Кожний виступ наших соколів є отже національно-політичною маніфестацією на міжнародній арені з усіма морально-психологичними й життєво-практичними її наслідками. Тому не диво, що мала своїм складом, але сильна духом наша сокільська організація, що з колишнього «українського гнізда» в Подебрадах перетворилася в загальний «Союз Українського Сокільства закордоном», перед кожним черговим Здвигом активізує питання про самостійну участь українського сокільства у Здвізі, і кожного разу натрапляє вона на величезні перешкоди, почали порядку психологичного, а головно формально-правного (бо право на самостійні виступи мають лише національно-де-режа-в-н-і делегації), і кожного знов таки разу їх переборює — на втіху цілого українського суспільства, як рівно ж і на радість тієї частини чехословацького загалу, що до справи духової консолідації слов'янських народів підходить діловово-ективно, без отруйних тенденцій, навіяних безоглядним русофільством. І цього разу, завдяки допомозі наших вірних, щиріх приятелів (головно заступника старости чехословацького Сокола — радника Тругляжа, який походить з Подебрад і тому вже віддавна став духовим батьком українських соколів) — позитивно вирішено було справу самостійної участі Українського Соколу в Здвізі, а зокрема в урочистому поході, що ним закінчується заявче цілий програма Здвигу. Нижче ми переводимо короткий огляд виступів наших соколів та подаємо фотографію учасників урочистого походу (всього — 60 осіб, у тім числі: в сокільській уніформі — 36, в національних убранинях — 24).

Дня 2 липня працьке гніздо урядило тіловицькову академію, яка пройшла з великим моральним успіхом. Присутній на академії представник Здвигового Слов'янського Бюро п. Рис склав офіційне привітання в імені чехословацького сокільства. Далі відбулися вправи на поруччах й дружнику, при яких добре пописалися: Коргонь, Лозовюк, Шурма й Василюк. Відбулися також виступи дівчат. Програма академії приемно зріжнманітили співи хору під керовництвом знаної дірігентки проф. Росіневич-Шурровської. Серед гостей, крім чехів, були ще болгари, югослав'яни й литовці. Окрему групу творили чехи з Волині; деякі з них розмовляли доброю українською мовою, що, саморозуміло, справило на нашу публіку приемне враження.

На окрему згадку заслуговує також один виступ наших соколів, що не в'яжеться безпосереднє з іншою участю в здвізі, але є дуже важливим під оглядом пропаганди нашого національного імені. Є це участь наших танцюристів у «Вечорі слов'янських танців», що відбувається 1-го липня на території Виставки. Поруч з болгарами українці притягнули загальну увагу своїми народними танцями, серед яких, звичайно, найбільшу популярність добув собі «запорожець».

З-го липня українська делегація, спільно з іншими делегаціями, від-відала могили Тирши та Фігнера й віддала пошану цим двом славним фундаторам сокільства. До складу нашої делегації увійшли: інж. Прохода, інж. Цісар, інж. Гурин.

4-го липня наша делегація, так само спільно з іншими, була наприйнят-то у п. Президента Республіки д-ра Бенеша.

Український Сокіл на Здвізі у Празі. Фото Л. Янушевича

6-го липня «Союз Українського Сокільства закордоном» окремою групою (що йшла під титулом «Україна») взяв участь в урочистім поході містом Прагою, що тривав поверх 5 годин і закінчився урочистістю на Староміському майдані коло ратуші (радиці). На чолі походу несено прапор Союзу, далі йшли соколки й соколи в народніх убраних, за ними — уніформовані соколи. Синя барва їхніх сорочок (барва чеських соколів — червона, російських — вишнево-фіалкова) виділяла їх в загальній масі й притягала мимохіть увагу публіки. В атмосфері загального екстазу не бракувало виявів симпатій до нашого народу й часто чулося вигук «Ать жіс Україна!»

На території Виставки уряджено в часі Здвигу «Сокільську виставку», в якій взяв участь і Український Сокіл. Головну частину експонантів творили витвори народного українського мистецтва та наша сокільська література.

Як бачимо «Союз Українського Сокільства закордоном» гідно зареєстрував свою працю, а з нею і наше національне ім'я перед чехословацькою й міжнародною публікою та успішно використав чергову нагоду нагадати світові про нашу духову силу, нашу волю до змагань й організаційного чину, про нашу національну потенцію. Організаторам цього виступу належить сердечна подяка з боку всіх верств українського суспільства, як еміграційного, так і краєвого. Український стяг пронесено вулицями золотої Праги перед очима многомілійонового натовпу, ім'я України пройшло мілійонами уст представників різних національностей. Отже: українським соколам — гучне «слава»!

З почуттям глибокої вдячності маємо відмітити чин тих наших великих приятелів — чехів, що в несприятливу хвилю їхнього власного життя, в так політично-екомплюїкований момент, вони не звагалися допустити братів-українців до прилюдної участі в Здвізі на рівні з іншими народами, поставивши тривалий принцип співживлення двох слов'янських націй вище від скороминучих настроїв політики поточного дня. Цей реальний доказ прихильності до нашого народу збережемо у своїй вдячній пам'яті.

Борис Лисянський

З МІЖНАРОДНОГО ЖИТТЯ

— До ситуації

У політичних міжнародних колах, як відомо, поточного літа чекали з великими тривогами і з почуттям поважної небезпеки. Гадали, що на цей сезон як раз припадає час великих рішень — тих рішень, що на них Європа ніяк не може зважитись, бо хто знає, що принесуть вони з собою — може замирення й нормалізацію життя, а може й загибель, коли не цікавути, то часткову. Та літо вже минає, але основні елементи міжнародних взаємин, які б були, такі й застались. Зосталися й головніші невразливі пункти, що з них може пожежа початися, і зміну можна констатувати хіба лише в тому, що зростає його пружність в деяких з цих пунктів, а з тим разом посилюється і занепокоєння в ширших колах світової опінії політичної. Ситуація на час, коли писано ці рядки, означена такими рисами.

І спаї я. Як про це свого часу говорилося на цьому місці, властиво кожучи, тепер вже всі певні того, що тамошня боротьба — справа скінчена. Люде ще там б'ються, міста гинуть, свої й чужі кораблі топляться в територіальних водах і по-за ними. Але доля тої боротьби на шальках історії вже зважена. Була то справжня ідеологічна сутичка, що відбулася на Піренейському півострові. Билися між собою дві строни. З одного боку це була національна Іспанія, що її фронт був дуже ріжнобарвний, бо входили до нього всі, зачинаючи від звичайних європейського типу демократів до фалангістів, карлістів і людей впростесті реставраційного напрямків. З другого боку то були об'єднані для цього випадку між собою групи всіх соціалістичних інтернаціоналів до чистого большевизму й анахізму включно. Той факт, що обом стонам, як знаємо, ретельно допомагали з-зовні споріднені з ними сили — річ природня, нічого в суті справи не міняє, а лише яскраво підкреслює основний підkład цілої боротьби іспанських національних елементів з іспанськими ж елементами порядку інтернаціонального. Націоналісти перемагають, інтернаціоналісти видохлися. Боротьба ще формально не закінчена, Валенсія, Мадрид і Барселона ще обороняються, навіть локальні успіхи часом мають, але все це — питання часу. Упорядкуванню міжнародних взаємин ця незакінченість дуже вадить. Вона перешкоджає реалізації англо-італійського договору, не дозволяє роспочати пересправи франко-італійські, перетинає шляхи до відтворення колишнього концерту великих держав і т.п. Але це справа з іншої площини. Для нас зараз важливо констатувати, що іспанська боротьба дає можливість реєструвати дальший і послідовний занепад соціалістичної динаміки і большевицького патосу в Європі. Явна річ, що для повної оцінки цього факту важливо було б знати, як сконструована буде нова Іспанія, але про це ще передчасно розважати.

Чехословаки. Цей невразливий пункт поточним літом став пульсувати з силою, що могла потягти за собою велику небезпеку, не лише для європейської середини, але й для цілі Европи. Як відомо, 21 травня дійшло було навіть до часткової мобілізації, та хто знає, чи не робиться щось такого й зараз. Небезпека стала такою актуальною, що до справи взялася навіть Англія, що хоч і не має такої вже великої охоти стояти по боці Чехословаччини, але яка ні защо не хоче пропустити того, щоб десь в властивій Європі, в тому чи іншому місці її вибухла війна, бо це може боком затягти до конфлікту і її саму. Чемберлен для того, щоб ввійти до чехо-німецького тертя, вибрав зовсім незвичайний до цього часу спосіб, — він просто вислав до Чехословаччини лорда Ренсімена, дуже поважну політичну особу, многократного міністра і великого персону в лондонському City. Ренсімен поїхав ніби то зовсім як приватна особа, але сам же він не сперечався, що йому доручено знайти в Празі шляхи можливості замирити чехів із судетськими німцями, злагодити тут по дорозі й інші національні тертя, а тим знайти й спосіб для мирного сусідського

співжиття Германії з Чехословаччиною. Властиво кажучи, таке доручення міг би мати якийсь уповноважений представник Ліги Націй, а не та чи інша хоч і яка поважна приватна особа. Але так не сталося, і цей факт ліпше за все інше говорить за те, до якого рівня підували ця недавно така виславлена женевська міжнародна інституція. Lord Ренсімен на сьогодня вже в Празі; як подають у пресі, вже бачив кого треба з чехословакьких чільних людей, дістав меморандум й інші матеріали від судетських німців, од мад'ярів, од словаків, од поляків і, здається, од українців з Підкарпатської Русі, — і само собою, також і від чехів. З тим усім він має ознайомитися, все розважити, а в тім за вільної хвилини в гольф заграти і риби половити, бо привіз він із собою всі відповідні причанди до того, а на перший week-end уже й їздив з тою метою до маєтку свого приятеля, австрійського графа Кінського, нині чехословакького громадянина. Не легко буде англійському лордові розібратися в усьому тому, бо чесько-судетське життя має дуже многогранний аспект. Тут і сутичка двох націоналізмів — чеського й місцевого німецького, — й ціла гама інших національних конфліктів; тут і незвичайно цікава для націонологів боротьба відповідно малої чеської нації не лише за своє існування, але й за державний примат в многонаціональному оточенні; тут і міжнародний момент боротьби за гегемонію в середній Європі, бо Чехословаччина останній французький форпост в Подунав'ю; тут, до певної міри, відблиски є і елементи характерної зараз для Європи ідеологічної боротьби, бо хоч на зовень це так яскраво не виявляється, але за кулісами безперечно йде запекла боротьба з цього приводу між Берліном і Москвою, і т. п. Усе це лордові Ренсіменові вирішити може й не по силі, але, як здається, не все те і входить в його завдання. Можна скоріше гадати, що метою його перевування в Празі є англійська потреба вищукати якийсь чесько-германський компроміс, якось, зокрема, залатати справу, щоб на деякий час можна було про неї не думати, а робити щось інше, важливіше. Чи пощастице англійській приватній особі, — буде видно з часом.

Далекий Схід. Як відомо, японо-sovітські взаємини на Далекому Сході вже довший час такі напружені, що кожної днини звідти можна було чекати звістки про війну чи про військові події без війни, як то тепер у світі повелося. Напруження те навіть ніби то нарочито підтримувалося повсякчасно. Здавалося, що японці умисно ведуть справу так, щоб їх совітські противники давали їм можливість кожного дня, коли для того буде потреба, розпочати з ними справжню війну. Але совіти, знаючи свою несилу, поводилисьтихо, й не рицалися, навіть коли їх ніби той її провокували на те, — як це було, скажемо, рік тому, коли японці потопили їм на Амурі військову канонерку й захопили під свою руку два її стратегічні дуже важливі острови. Але тепер провокують неначе-то совіти, — може тому, що вважають Японію виснаженою отою її боротьбою з Китаєм, що тягнуться вже цілий рік.

31-го липня совіти вислали військові загони і захопили узгір'я Чан-Куфен, по совітськи — гори Безимянна та Заозерна, спославши на те, що, ці гори, згідно з якоюсь старшою мапою, лежали в межах колишньої Російської імперії. Японці на те спосилання уваги не звернули, а вислали в свою чергу військові частини й вигнали звідти совітських людей. Далося це їм не легко, бо бої тяглися кілька днів і приймала в них участь піхота, кіннота, аерoplани, танки, тяжкі й легкі гармати й людей по 15-20 тисяч з кожної сторони. Само собою вказане узгір'я ніби-то не має цінні і спречання йде за кілька кілометрів квадратових, але стратегічно це дуже важливий пункт, бо лежить він на кордоні Манчжуриї, Кореї і Приморської області (Зелена Україна) і з нього ведуть цілком вільні шляхи на близькі совітські порти — Владивосток і Піс'є, і на японський порт Рас-кін, побудований в Кореї спеціально для висадки японського війська проти Владивостока. Конфлікт роспочався, але на час, коли писано ці рядки, він ще до кінця не розвинувся. На кордонному узгір'ї говорять стріли, в Москви — тов. Літвінов, у Токіо якийсь Степанін. Який тому буде кінець, вгадати тяжко: може совіти, згідно з своїм планом, ідуть на розрив і на велику авантюру, а може в останній момент і злякаються. Таке вже, як вказано, бувало.

Наша жінка на чужині

Ч. 1.

14 серпня 1938 року.

ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОІ ЖІНКИ НА ЕМІГРАЦІІ *)

Перш піж говорити про завдання української жінки в тих тяжких обставинах, які тепер переживає український народ, треба усвідомити собі, якою хочемо її бачити, цю українську жінку. Чи хочемо, щоб була завзятою феміністкою, що за всяку ціну хоче дорівняти мужчині в усіх ділянках життя? Чи, може, за прикладом де-яких модерних течій, воліємо зіпхнути її назад, на становище безправної істоти по так зв. системі трьох «К»: «Kinder, Kuche, Kleider»? Чи, може, врешті мусимо шукати якогось ще окремого, незнаного державникім народам, типу жінки, що був би достосований до тієї місії, яку повинна виконувати дочка поневоленої нації?

Жінка-українка не може обмежити своїх ідеалів до чогось одного, чи буде то ідеал фемінізму, чи ідеал родинного щастя та гармонії. Жінка-українка мусить стреміти до цих обох ідеалів, але не тільки для особистого задоволення чи сатисфакції, тільки в ім'я третього й пайвищого свого ідеалу, яким є визволення українського народу з-під чужинецького ярма...

* * *

Отже, українська жінка не с ані класичною феміністкою останніх часів, що прагне лише адвокатської тоги чи світового летунського рекорду, ані жрицею домового огнища, що знає лише господарство і дітей. Ті, що хотіли-б її до ролі такої жриці обмежити, забувають, що українська жінка вміла тримати в руках не лише макогін, але й булаву, вміла впливати — безпосереднє чи посереднє — на долю української держави. І саме з огляду на це, що українка ніколи не зазнала такого поневолення, як жінки інших народів, вона не потрібєє присedнуватися до скрайніх проявів фемінізму, тим більше, що остання визвольна боротьба поставила її цілковито нарівні з мужчиною. Треба тільки затримати за собою це становище і показати, що ми справді гідні того, щоби бути рівноправними товаришами своїх батьків, чоловіків і братів.

*) Під цим наголовком редакція містить де-які уривки з реферату п. Наталії Холодної, який було зчитано біжучого року на одному з зібрань Союзу Українок-Емігранток у Польщі.

На жаль, не завжди так буває. Дуже часто жінка обмежується голосними феміністичними гаслами, забуваючи про те, що не гасла, а правдива й офірна праця на користь рідного народу дадуть їй право домагатися пошани до себе і прав самостійної вільної одиниці.

* * *

Таким чином, українська жінка, тримаючись історичної традиції та маючи на увазі поневолений стан українського народу, мусить плакати в собі всі чесності громадянки з усіма чеснотами жінки та матері.

Які ж мають бути завдання українського жіноцтва в цю сумну для українського народу хвилину?

Знаємо всі, в яких тяжких обставинах доводиться цьому жіноцтву працювати. Знаємо, що вороги України нищать не лише національні та культурні наші здобутки, але нищать нас навіть фізично. Це фізичне винищування української нації дійшло в СРСР до колосальних розмірів під час зааранжованого большевиками голоду, проти якого так гаряче протестувало все українське громадянство по-за межами СРСР. України, алярмуючи цілий культурний світ. Останніми часами нищення українського народу прийняло в СРСР інші форми. Почалася безпощадна нагінка на все, що має хоч найменший натяк на українство. Масовими арештами й розстрілами ліквідує Сталін «рештки Петлюровщини». Знеможений, змучений народ мовчить. А ми не можемо навіть підозрівати всієї глибини тієї трагедії, яку він переживає.

Говорити про працю чи завдання жінки там, в тому пеклі, немає потреби. Славнозвістне урівноправлення жінки в СРСР це звичайна байка, як все в тому большевицькому «раю». Упадок моралі, відношення до жінки мужчин-комуністів, позбавлене всякої пошани і про яке так часто доводиться читати, — говорять самі за себе.

Говорити про рівність жінок і мужчин в СРСР можна лише в тому розумінні, що жінка там на рівні з мужчиною терпить нелюдські муки і знущання ворога.

Можемо говорити лише про завдання українського жіноцтва по-за межами СРСР...

* * *

Завдання українського жіноцтва мають характер внутрішній і зовнішній. Завдання внутрішнього характеру — це праця у власних рядах, піднесення культурного рівня української жінки, її національне усвідомлення та виховання, приготування її до свідомого та сумлінного виконування своїх обов'язків в родині та в громадському житті.

Головним завданням українського жіноцтва є — виховання жінки-матері і жінки-громадянки. Якою-ж важкою є роль жінки-матері в житті недержавного народу! В наших обставинах здоровя людина, що в усіх країнах світу являється підставою держави, має особливо важне значення. У нас родина дуже часто буває не лише родиною, але й школою. Мати, що не підготовлена до ролі виховательниці, є втраченою для нації.

Існує погляд, що для того, щоб бути матіррю, не треба жадної більшої підготовки, жадних здібностей. Однак обов'язки матері може найтяжчі з усіх інших, а несумлінне їх виконування тягне за собою страшні наслідки — каліцтво молодих душ. А що-ж говорити про обов'язки матері-українки, яка мусить виховувати своїх дітей в умовах недержавного життя?

* * *

Національним і громадським усвідомленням та вихованням жінки не обмежується обов'язок організованого жіноцтва супроти своїх неорганізованих сестер.

Українські жіночі організації мусять, по мірі можливості, дати цим жінкам і практичну підготовку до життя, помогти їм стати на ноги і і бути незалежними в житті.

Що-ж торкається завдань зовнішнього порядку, то тут бачимо такий поділ: праця серед українського громадянства, і пропаганда української справи серед чужинців.

В праці серед українського громадянства треба підкреслити два моменти: питання національної консолідації і політичне усвідомлення українських мас в зв'язку з сучасним становищем українського народу.

В праці серед чужинців — мусить провадитись інтенсивна пропаганда ідеї визволення України і то не в ім'я якоїсь там гуманності чи справедливости, бо ж ці гасла тепер не в моді, — але в ім'я інтересів кожної держави зокрема та в ім'я майбутнього миру, бо цього миру не може бути доти, доки існуватиме завжди готовий до вибуху матеріял — поневолені нації Сходу Європи.

* * *

Серед завдань українських жіночих емігрантських організацій на головне місце висовується завдання порядку гуманітарного і педагогічного. Поміч хворим та безробітним емігрантам — це одна з найпекучіших проблем еміграції. Та все-ж найважнішою проблемою є проблема національного виховання дітей в чужому оточенні. Перешкодити денационалізації українських дітей на еміграції, виховати їх в національному дусі — ось надзвичайно шляхетне і вдячне завдання для українки-емігрантки.

В умовах еміграційного життя особливого значення набірас також праця жінки в родині. До цієї праці жінка-емігрантка не завдже буваває навіть приготовлена. Вихована в чужих школах, здебільшого сама не володіє навіть досконало рідною мовою. І тут праця в родині починається для жінки, що є сумлінною патріоткою, від самої себе. Досконалити себе, свої знання, свої відомості про ту далеку Батьківщину і передавати потім ці знання своїй дитині. Передавати їх як найраніше, від колиски, бо дуже часто ці знання приходять дуже запізно, коли душа дитини вже є наполовину чужою.

Кожна мати мусить пам'ятати, що не досить повторювати дитині, що треба кохати Україну. Треба показати тій дитині, за що саме її треба ко-

. хати. Треба навчити її найславніших періодів нашої історії, треба познайомити її з багатствами української культури, мистецтва, культури, треба нарешті показати їй красу української природи в тих місцевостях, зближенних до України, які є доступні для нас, емігрантів. Бо ж відома річ, що навіть рідної матері не можна кохати з правдивою силою, коли її ніколи на очі не бачилося...

* * *

Найголовнішим все-ж таки завданням української жіночої організації є праця між самим таки жіноцтвом. Бо запорукою успішної праці на зовні є власна наша досконалість та повна свідомість наших обов'язків. Чим вище буде стояти українська жінка в національно-культурному і громадському відношенні, тим певнішою буде справа національного визволення українського народу.

Нарід, що має національно свідоме, зорганізованне жіноцтво — може бути певним свого майбутнього.

СІМНАДЦЯТИЛІТНІЙ ШЛЯХ

(З минулого Союзу Українок-Емігранток у Польщі)

Початок організації українського жіноцтва у Варшаві датується 1921-им роком.

Трудно було-би в короткій статті дати огляд життя рухливого і активного еміграційного варшавського жіноцтва. Вимагало-би це довшого часу і глибших студій, як архівів Союзу Українок-Емігранток у Польщі, так і того всього, що про нього за цей час писалося в нашій еміграційній пресі. А тому й завдання, яке ми ставимо перед собою в сьогодняшньому нашему дописі, є далеко вужче: навести кільки прикладів активності нашого варшавського жіноцтва на 17-літньому шляху його організованого існування.

* * *

Від 1921 року українське жіноцтво у Варшаві гуртується в жіночій підсекції при гуманістичній секції Українського Центрального Комітету у Польщі. На чолі підсекції стоїть пані О. Лукасевич.

В цьому періоді свого існування жіноча підсекція провадить виключно гуманітарну діяльність: опікується хворим и козаками, які перебувають в варшавських шпиталях, співпрацює з Міжнародним Червоним Хрестом, від якого дістає допомоги для дітей незаможніх українських емігрантів, співпрацює з американською YMCA, яка теж допомагає українським емігрантам грошима й річами.

Терен діяльності жіночої підсекції — широкий, він не обмежується лише самою Варшавою. Жіноцтво переводить грошеві збірки, збирає річі для допомоги таборянам, опікується українськими емігрантами, що вже

мешкають по-за таборами, допомогає українському притулкові в м. Рафалівці на Волині і т. д.

А з другого боку Управа підсекції використовує всі можливості, щоби українській еміграції дати заробіток. Від англійки пані Вілямі жіноча підсекція аж до 1923 року систематично дістає замовлення на українські вишивки, які висилаються до Англії і над якими працюють усі, хто лише вміє вишивати. На початку 1923 року жіночій підсекції вдається дістати велике замовлення на шиття білизни для Міжнародного Червоного Хреста, який висилав тоді білизну для дітей до СССР.

Від осені 1923 року допомогова акція жіночої секції починає поволі зникати. Чужинецькі допомогові установи, як YMCA, Міжнародний Червоний Хрест і ін. на терені Польщі починають припиняти свою діяльність. Засоби для своєї дальнішої допомогової акції жіноцтво вже було змушене черпати майже виключно з збірок з-поміж заможнішого українського громадянства.

* * *

Наприкінці 1923 року головування в підсекції перебігає на себе пані Н. Саліковська. В життю українського жіноцтва у Варшаві що-раз то більше помітною стає тенденція до усамостійнення існування своєї організації. В 1924 році жіноча підсекція при гуманістичній секції Управи УЦК міняє вже свою назву на «Жіноча Громада», а в 1927 році на — «Союз Українок-Емігранток у Польщі», який однаке ще існує по статуту, затвердженному Управою Українського Центрального Комітету в Польщі.

Гуманітарна акція серед української еміграції в Польщі, репрезентація українського жіноцтва назовні — були головними ділянками праці Союзу Українок-Емігранток в цьому періоді часу.

* * *

В грудні 1929 року на часі Союзу стає пані М. Лівицька.

На першому засіданні новобраної Управи порушується справа легалізації статуту відповідною польською владою. Союз поволі поширює рямці своєї діяльності і провадить її в секціях: гуманітарній, господарчій, культурно-освітній та феміністичній і чужеземних зносин.

Тяжкі еміграційні злидні, що випливали з світової господарчої кризи, стали в центрі уваги і Союзу Українок-Емігранток у Польщі. Гуманітарна секція організує безоплатну лікарську опіку для убогої частини нашої еміграції. Член Союзу д-р Е. Мироновичева раз на тиждень на протязі 2-х років дає безкоштовні лікарські поради тим, хто їх потрібує. Гуманітарна секція збирає одяг, взуття, харчеві продукти та, пачка за пачкою, висилає їх в ті осередки, з яких надходить розpacливий «S. O. S.» Рівночасно провадиться й акція грошейних допомог на лікування — жінкам, на відживлення — дітям і т. д.

А в той же час далеко не останнє місце займає Союз і серед жертводавців на ріжні національні цілі...

* * *

Гуманітарна акція Союзу Українок-Емігранток у Польщі вимагає широких матеріальних засобів, для здобуття яких Союз уряджує досить часто вечірки, концерти, відчiti i так ін. Вечірки Союзу охоче відвідується варшавською українською колонією i проходять з великим матеріальним успіхом.

Українська громадянство, на очах якого проходить багатогранна праця Союзу Українок-Емігранток, не щадить гроша, щоби підтримати заходи Союзу, а, тим самим, i підсилити його матеріальні ресурси. Для прикладу можна навести тут хоч би вечірку 7. II. 1932 року, чистий дохiд з якої i сумi 302 зол. було призначено на допомогу хоровi ім. М. Лисенка у Варшавi, a дохiд з лотереї на вечірцi в сумi 155 зол. передано Мiжорганiзацiйному Комiтетовi Допомоги Безробiтним.

22 березня 1932 року у Варшавi вiдбувається урочистe вiдкриття органiзованих Союзом Українок-Емігранток курсiв сестер-жалiбниць. Курси тривають цiлий рiк i по закiнченiю iх та по вiдбуттю практики в одному з варшавських вiйськових шпиталiв, участницi курсiв дiстають вiдповiднi свiдоцтва. Лекторами на курсах були: д-р Е. Мироновичев i д-р Т. Олесюк.

В культурно-освiтнiй працi Союзу Українок-Емігранток у Польщi видно виразне стремлення до виховання дiтей українських емiгрантiв в нацiонально-патрiотичному духi, в дусi закрiплення любови до Батькiвщини, iї традицiй, нацiональних героiв i т.д. З цiєю метою Союз органiзує для дiтей систематичнi Шевченкiвськi свята, в програмах яких входять короткi популярнi реферати про Шевченка, п'еси з життя поета в дитячих роках, спiви «Заповiту», нацiонального гiмну i т. п.

Надзвичайним успiхом користуються i традицiйнi ялинки для дiтей, якi що-року органiзує Союз Українок-Емігранток у Польщi i якi завше притягають велику кiлькiсть дiтей та iх батькiв. В програмах ялинок звичайно входять декламацiї, спiви, танцi, колядки, забави, роздача подарункiв. Цi дитячi ялинки до певної мiри являються переглядом досягнень в нацiональному вiхованню дiтей.

Певна активнiсть помiчається за той час i в працi секцiї фемiнiстичної та чужеземних зносин. Союз бере участь в Веселов'янському Жiночому Конгресi у Варшавi. На теренi мiжнароднiх жiночих органiзацiй Союз має свою представницiю, якою є панi Г. Келер-Чикаленко...

* * *

25 лютого 1932 року польська влада затверджує статут Союзу Українок-Емігранток у Польщi.

В життю Союзу ця подiя має велике значiння. Вiд цього моменту вiн вже може поширювати свої впливи i на емiграцiйну периферiю та заладати свої фiлiї в iнших емiграцiйних осередках у Польщi.

Органiзацiйнi збори першої, а сьогодня й одиночкої, фiлiї Союзу у Львовi вiдбулися 19 березня 1933 року, який в життю Союзу Українок-Емігран-

ток у Польщі взагалі приносить дальше поширення русла, по якому це життя проходить.

В лютому 1933 року Управа Союзу організує перший літературний вечір, який є так частим явищем в життю Союзу в пізніших роках його існування.

Бажання ширшої праці на користь українського еміграційного загалу і української справи родить що раз то нову і, як на наші обставини, сміливу ініціативу Союзу.

Принагідна праця над національним вихованням дітей вже не задоволяє Союз Українок-Емігранток у Польщі і в листопаді 1933 року він засновує дитячий клуб. Раз на тиждень, переважно в неділі, збираються діти разом, слухають оповідань і казок пань провідниць клубу, декламують, співають, бавляться.

В грудні 1933 року Союз Українок-Емігранток у Польщі, разом з Українським Мистецьким Гуртком «Спокій» у Варшаві, організує виставку українських вишивок. 17 грудня 1933 року Союз влаштовує урочисту академію, присвячену пам'яті Лесі Українки, на якій вже виступає і жиночий хор Союзу. В квітні місяці 1934 року Союз організує для українського жіноцтва у Варшаві курси протигазової оборони...

* * *

Від червня 1934 року до травня 1936 року на чолі Союзу стоїть п. Г. Чуйко-Чикаленкова, а від травня 1936 року і по сьогодняшній день — знову п. М. Лівицька.

Середа — то день жіноч, то вечір, якого не може взяти під своє зібрання жадна інша організація у Варшаві, оскільки вона хоче, щоби члени Союзу були присутні на цім зібранні.

Але систематичні зборки членів Союзу і їх гостей, заповнені рефератами, дискусійними вечерами, вечерами літературними і т. п., гуманітарна акція в рямках вже пам'яті накреслених... це все — вже лише «сірі будні» Союзу Українок-Емігранток у Польщі, лише той мінімум, без якого вже не може обійтися громадсько-вироблене еміграційне жіноцтво у Варшаві.

Життя висовує що раз то нові потреби, а історичний календар і наша сучасність — що раз то нові моменти, на які реагує Союз чи то своєю допомогою, як висилка дітей на літні ферії, як будова Бурси ім. С. Петлюри у Перемишлі, чи то новою низкою академій, як академія пам'яті Марії Заньковецької в грудні 1934 року, як академії, присвячені Франкові, Степанікові і Лесі Українці в каденції 1936-37 р.

Часами бачимо, як своїм чином заповнює Союз якусь прогалину в громадському життю нашої еміграції у Варшаві; часами бачимо, як своїм чином він випереджує те, що мусів би зробити хтось, якесь організація.

Актуальні, а в той час і атракційні реферати М. Островерхи — «Новітня Італія», І. Кедрина — «Демократія, націоналізм і комунізм», актуальні спроби об'єднання перебуваючих у Варшаві артистичних сил сценічного мистецтва, літературні і дискусійні вечери Союзу, на яких живо реагується на кожну видану книжку, на кожну признану літературну нагороду — це лише принагідні приклади цього уважного відношення з боку Союзу Українок-Емігранток у Польщі до потреб громадського життя української колонії у Варшаві...

* * *

В 1937 році повстає в Союзі Українок-Емігранток у Польщі думка розпочати збірку матеріальних засобів на будову бурси для дівчат-сиріт по українських емігрантах в Перемишлі, потребу в якій гостро відчуває українська еміграція у Польщі.

Маючи поважний і мозольною працею створений моральний кредит серед українського громадянства, Союз Українок-Емігранток у Польщі мав право надіятись, що українське громадянство відгукнеться на його заклик допомогти в реалізації цієї ініціативи.

І не помилився... Минув рік і в червні 1938 року в Перемишлі вже на-було будинок для бурси, за який заплачено 2470 зол. Однаке на цілковитий викуп будинку потрібно ще до 5000 зол., які Союз має надію зібрати серед українського громадянства.

І ця надія виправдається... Новий потік жертвенности широких кол нашого громадянства буде не лише розумінням потреби часу, який вимагає мати цю бурсу, але й виразом віячності Союзові Українок-Емігранток у Польщі за ту невтомну і жертвенну працю для української еміграції і української справи, яку так широко розкидав він на сімнадцятилітньому шляху свого існування.

І. Липовецький

Р I К П Р А Ц I

(Каденція 1937-38 в життю Союзу Українок-Емігранток у Польщі)

На фоні сірих еміграційних буднів, в атмосфері здушеної енергії та творчости, організоване українське жіночтво, свідоме своїх завдань, не зневірюється і певно йде до здійснення намічених цілей.

Несприяючі умови матеріальни не дають можливості розвинути діяльність в ширшому маштабі, але в міру можливості Союз Українок-Емігранток охоплює майже всі ділянки української колонії у Варшаві.

Активність і згідність у праці ця організація завдячує у великий мірі керуючим органам, зокрема Голові Союзу Пані М. Лівицькій.

Головним завданням Союзу Українок-Емігранток є матеріальна опіка та духовий провід над дітьми сиротами по українських вояжках.

Еміграція старіє і вимірає, залишаючи по собі сиріт, які в більшості опиняються просто на бруку.

Союз Українок-Емігранток напружує всі зусилля, щоби гідно виконати свій обов'язок перед цими дітьми, які згодом заступлять старших і по-несуть в майбутнє наш заповіт, нашу віру і незломність. Союз Українок-Емігранток, закликаючи до рятунку цих дітей, будить громадське почуття обов'язку, збирає пожертві, звертається за допомогою до Офісу Нансена і має замір впоряддити в Перемишлі будинок для дівочої бурси,

але багато часу і зусиль ще треба затратити, аби зібрати відповідну суму грошей і здійснити це пекуче завдання.

Крім сиріт, ціла низка дітей, які мають незаможних батьків, потрібують допомоги Союзу, чи то у вигляді стипендій (Союз має і своїх стипендіятів), чи випадкових пожертв: на виїзд на літні колонії, доживлення, шкільне приладдя тощо.

Часто доводиться Союзові Українок-Емігранток опікуватися і старшими представниками еміграції, які в умовах безробіття чи у випадку хвороби, не можуть дати собі ради.

Щоб полегчiti матеріяльне становище незаможних і дати тепло родинної обстановки розпорощеним членам еміграції, Союз запроектував відчинити в цьому році їдальню, але, як-же тяжко зреалізувати цей проєкт, коли стільки потреб треба задоволити. В Союзі не вистачає грошей, а переобтяжене громадянство не в силі помогти Союзові, хоч би мінімальною позичкою на розпочаття цієї справи.

Не обмежується діяльністю Союзу Українок-Емігранток справами допомоги матеріяльної — багато праці наше жіноцтво поклало і в ділянці культурно-освітній.

Відкриття клубу в цьому році започатковалося рефератом пані Н. Холодної про «Завдання української жінки». Що-тижня відбуваються ці сходини членів Союзу в домівці УЦК, де виголошуються реферати, зачитываються твори видатних письменників та відбуваються дискусії.

Наша відома поетка пані Н. Холодна, яка добре ознайомлена з новочасною українською літературою та поезією, присвятила клубовим сходинам Союзу цілий ряд вечерів, даючи всебічний, дуже цікавий огляд творів видатних українських письменників і поетів: Антонича, Клена, Мосенда, Косача і др.

Цінний своїми критичними увагами та старанно опрацьований реферат, присвячений творам Королевої, дала пані Янчевська. Другий реферат, тієї-ж прелестінки, написаний з великим поривом, був присвячений творчості Г. Журби.

На академії на честь Марка Вовчка в дуже змістовнім рефераті пані К. Чайківська висвітлила характер творів великої письменниці та тло, на якому зросла ця творчість, а наша відома артистка пані Н. Дорошенко зачитала найхарактеристичніші оповідання Марка Вовчка.

Періодичний докладний огляд жіночої української преси, як і минулого року, давала пані С. Лукасевич.

На запрошення Союзу п. проф. Д. Дорошенко зачитав реферат для ширшої аудиторії про «Український Театр».

В теплій товариській атмосфері пройшов вечір, присвячений поезіям лавреатки пані Н. Лівицької-Холодної. Реферат про біографію і творчість поетки виголосила пані К. Чайківська, яка дала об'єктивну оцінку мистецької та духової вартості творів пані Н. Холодної.

На закінчення зімового сезону зачитала цікавий реферат пані Н. Розумівна; його було присвячений творам Самчука.

Секція драматична при Союзі Українок-Емігранток під керівництвом відомої артистки пані Н. Дорошенко теж розпочала в цьому році працю та готується до вистави.

Союз Українок-Емігранток, як і в минулому році, не занедбув й життя товариського. Тяжке завдання в атмосфері незадоволення, сварок, гострої критики будити це товариське життя і старатися об'єднати всіх в одну родину, але добра воля та енергія роблять своє. Два раза на місяць Союз влаштовував для молоді ширші сходини з танцями, 12. XII. 37 — Андрійки, в січні — ялинку для дітей, 5. II. 38 р. — Концерт-вечірку, з участию наших відомих артистів: пані Валійської, пані Пухальської, п. М. Ольхового і дн. 5. III. 38 — Товариські сходини-бліни, в травні місяці — вечірку з участию відомої артистки п. Л. Кривицької, яка відвідала нашу колонію та внесла тепло і задоволення своєю мистецькою декламацією.

При найгострішій критиці не можна відкинути того величезного значення, яке мають ці товариські сходини в еміграційних умовах.

Ганна Винник

Н А Т А Л Я Л І В І Ц Ъ К А - Х О Л О Д Н А

Мало не від дитячих літ почала друкувати в ріжних українських виданнях свої поезії Наталя Лівицька-Холодна й українська читаюча публіка вже дуже давно знайома з цим прізвищем, але зпочатку з'являлося воно не часто на сторінках видань, а на де-який час і зовсім з них зникло. Сама Наталя Холодна скоро спостерігла, що поважна праця для рідного письменства вимагає дуже глибокого приготовання та що самий тільки талант не може для цього вистачати, а тому зі святою завзятістю, власиствою українській жінці, забирається вона до праці над собою.

Перестає вона навіть на якийсь час давати свої поезії до друку, бо сама починає від них дуже багато вимагати.

Бачимо з останніх лірик Наталі Холодної, що ця праця не пішла на марне.

Минуло довгих кільки років, поки Наталя Лівицька-Холодна запевнилася, що може випустити в світ свою першу збірку поезій «Вогонь і попіл», а між першою та другою збіркою минає теж цілих три роки.

Власне ця остання збірка «Сім літер» сильніше промовила до ширшого загалу читаючої публіки й то може перш за все свою тематикою.

Бо як би хто не розумів боротьбу за перевагу в поезії форми чи ідеї та якби де-хто не відхрещувався від конечності мати якусь ідею, якийсь зміст у своїх поезіях, то все-ж «естетичні емоції то тільки частина й то не так уж всім доступна, а від твору письменника залишається ще ціла гамма інших переживань, які становлять про вартість твору» (Єфремов), а література це-ж відгук людського життя, взятого або дуже індивідуально, або в ширшому обсязі.

Навіть поети не творять лише для себе та муз. Всі вони хотять бути зрозумілими, прагнуть трапити в міру можливости як найдалі, навіть під стріху, а читач — отої звичайній споживач літературної творчості —

має свою вражливість на правдиву поезію і завсіди відчує та доцінить її відповідно.

Правда, тепер поезії мало хто читає, але може в цьому трохи заважили й самі оті творці віршованих загадок, шарад, які починали писати власне так, що їх ніхто не розумів. Над такою поезією треба було мудрувати, розгадувати її. А скільки чужих, або взагалі як найменше зрозумілих слів! Навіть перечитати не легко було таку еквілібрістику, а не то щоб перейнятися нею, відчути її.

Тому то починало бути так, що поезію читали мало не самі лише поети, трохи спеціялістів від літератури та критиків літературних і громадських снобів, які ніколи не відважились би признатися, що нічого в ній не розуміють ані не відчувають її.

На щастя для нас в українській поезії цей стан тривав не довго і йому підлягала невелика кількість наших поетів і знову прийшла та чиста, прозора й цілюща, як джерельна вода, українська лірика, яка за зразок мала своїх класичних поетів.

Як раз лірики Наталі Лівицької-Холодної, особливо ці з останньої збірки, мають у собі ту безпосередність, ту простоту й легкість, що так глибоко впливає на читача та змушує його пройнятись ними, пережити їх. А мова їх не вимушена і проста та одночасно глибоко українська і дзвінка, впливає як музика безпосереднє, без зусиль, як спів розуміємо й відчуваємо її красу.

Та коли мова про форму, то й лірика першої збірки пані Холодної, лірика дуже суб'єктивна, мала в більшості своїх поезій ті самі прикмети, а де-ж секрет більшого однак успіху другої збірки, як у читачів, так навіть у спеціялістів?

Перша збірка — поезії еротичні, друга — патріотичні, особливо зараз для українців актуальні, з глибоко відчутою й пережитою поеткою ідею, ріжноманітною у своїх окремих акордах.

Поезія находить ширший відгук і зрозуміння серед читачів, коли в прекрасній поетичній формі втілена ідея, якою живе цілий народ, коли воно є відгуком того, що відчуває найсильніше збірна душа нації. А збірка «Сім літер» вся від першого в ній поетичного слова до останнього вибуху гніву й заклику до помсти за кривди — вся боліє, радіє, горить огнем непереможної любові та глибокої ненависті.

В кожнім разі в цій збірці вогню не менше, а може навіть і більше, ніж було у збірці «Вогонь і попіл», лише палає він цим разом на вітві Батьківщини та є прекрасним дороговказом у сучасних загальних прямуваннях до української правди.

Збірка «Вогонь і попіл» відважно розкрила перед читачем глибоко індивідуальні, суб'єктивні переживання і сподівання. В ній від початку до кінця яскраво проходить власне червоною ниткою вічно людське, а тут властиво суто жіноче шукання особистого щастя; великі сподівання, часом непереможна боротьба зі спокусою.

В початкових поезіях збірки представлена глибока віра в можливість особистого щастя, віра в будуючу ролю жінок в родині, бажання стати найвірнішою дружиною та йти дорогою старої мудrosti в творенні родинного щастя.

Наталя Лівицька - Холодна

Глибока любов, прикрашена тонкою жіночою піжністю першої частини, переходить у демоничну пристрасть у другій, пристрасть, яка палить огнем і споніє.

Власне в другій частині поетка каже:

«Забуду піжність і в огні нестями

Співатиму лише пристрасти слова».

Остання, третя частина першої збірки дає відповідь на всі шукання і сподівання, відповідь, яка провадить до особистого щастя в родині й віднайдення тут власне джерела сили до боротьби в тяжкому житті вигнанки «без весни і без України».

Перша збірка лірик Наталі Лівицької-Холодної назагал теж була прийнята прихильною критикою; найшла собі читачів і скристалізувала поетку в очах одних і других, як представницю лірик еротичних, на які на ринку української літературної дійсності, а головно загаду читачів не відчувалось дуже вже пекучої потреби. Це була поезія для небагатьох і хто не вживався в емоції цього характеру, той не відчував потреби шукати в ній і поетичного, естетичного задоволення.

Друга збірка поезій Наталі Лівицької-Холодної порушила ідеї характеру загального; в ній може виживатися кожний, в кому б'ється українське серце. Вона впроваджує нас у світ ліричних переживань поетки, близьких кожному українцеві. Зворушення поетки йдуть у парі з нашими емоціями і переживаннями; ми можемо з нею з'єднатись у один могутній акорд відчуття. І в цьому перш за все бачу секрет блискучого успіху другої збірки як серед читачів, так і у критиків.

Ще літературне жюрі не сказало свого слова, а навіть ще сама збірка не встигла перейти чеез труднощі цензури, як уже почала викликати відгуки. Так, у «Тризубі» ще далеко перед рішенням літературного жюрі, з'явилася досить велика замітка, як хіба тільки через жіночу скромність називає свій допис про «Сім літер» п. Мірна. Пізніше всі українські періодичні видання прихильно заговорили про збірку.

Поезії в збірці «Сім літер», яка містить у собі — «Призначення, мементо і святийнаказ» — строго укладені в певну систему. Всі поділені на чотири часті, з яких кожна становить окрему замкнену в собі цілість, а всі чотири разом творять закінчену й довершену думку, втілену в поетичні образи останньої поезії цієї збірки.

Перша частина — лихоліття рідної землі, нещастя краю, виявляє тільки пасивні мрії про рідний край, глибоко відчуту тугу за цим найкращим у світі краєм, щедро зогрітим сонцем і оповитим красою.

І мріється поетці:

« — Десять там, далеко, синя мла
І паході траянд розквітлих,
На серце туга знов лягла
За краєм радісним і світлим.
За краєм, що як Божий рай,
Цвіте блакитлю й сонцем грає».

Інші поезії намагаються розгадати, розгорнути перед очима поетки ї нашими картину сьогоднішньої України:

«Така ї тепер Ти, Україно,
Як за Шевченка і панів
І воскресіння ждуть руїни
Під степового вітру спів.
І ждуть поля полків залізних,
І прагнє крові знов земля».

Туга за полтавськими вербами, заквітчаними нивами, густими садками та весіннім вітром з України допроваджує поетку до екстази, до молитовного настрою, в якому їй за все вистачає любов до Батьківщини. Поетка вичаровує її — Україну зі своїх снів.

Та вже під кінець цих поетичних пасивних відчувань переходить до активних переконань:

«Лиш вір уперто, вір і знай:
Колись з весною прийде зміна,
І оживе твій світливий край,
Що зветься дзвінко: «Україна».

Друга частина цієї збірки — це чужина, мандрівки по якій викликають все той же єдиний образ рідного краю і болючий виклик:

«Чом не Твого це неба синь,
Чому не Твій цей свіжий ранок».

І всюди чи в «Златій» Празі, чи в Парижку мріє вона тільки:

«Про край далекий і ясний,
Що безміром козацьких прерій
Пославсь на мапах мовчазних
Під барвами чужих імперій».

Чужина, якою б вона часом не видавалась принадною, все буде для нас вигнанців «гратчастим лиш вікном» і тому пореджує що раз глибшу ностальгію.

«І думка лине в простір, ніби птах».

Париж з вулицею Расіна та Монпарнасом викликає потрясаючі переживання втрати дорогого Вождя, який і по смерті має владу над думами й ім'я якого оживить Україну:

«Твоє ім'я воскресне в громі бур,
У свисті куль, у дикім танці смерти,
На тій землі, що знає, ким Ти був,
Що приняла Твоєї крові жертву».

Приходить третя частина, як мир-зілля, як нечувана радість пізнання зачарованого краю гуцулів:

«Який же ти нежданно свій,
Заквітчаний Гуцульський Краю!»

викликує поетка при зустрічі з цим закутком землі української. Тут знаходить вона трохи цілющого зілля на свої роз'ятрені рани.

«І вперше тут, під цим ось небом,
Ти не вигнанець, не чужий.
І більш нічого вже не треба,
І шлях в майбутнє не страшний».

Та тут приходять і рефлексії на глибокий, божевільний сон; вже тут родиться думка про конечність пробудження, зриву. Вона бачить, що «Міцно спить Українська Земля
В божевільнім спокою»

і каже

«О, Україно, треба бурі знов,
Щоб вітер злий Твій сон розвіяв».

Довершенням цих всіх відчувань і рефлексій є пробуджений гнів, сильно і прекрасно виражений в четвертій, останній частині збірки «Сім літер».

А відродження народу мусить бути простим, як простим є кожний мотуній і великий чин:

«І буде так: в один чудовий ранок,
Надійде гасло, місто загуде.
Хтось крикне «слава» під якимсь парканом,
І grimne «слава» з тисячі грудей.
І станеться: залопотять прaporи,
Заграють сурми і пройдуть полки...»

А в те, що цей зрив українського народу є неминучий і буде останній,
твердо й непохитно вірить поетка.

«Сьогодня, завтра? Все одно,
Та вже повернемо востаннє».

К. Чайківська

ЖІНКА УКРАЇНКА НА ЕМІГРАЦІІ

(Стаття дискусійна)

Порушуючи ріжні актуальні питання з життя української політичної еміграції, майже нічого не згадується про жіноче життя на еміграції.

Оминаємо це питання так, як би воно й не існувало, вважаючи його другорядним або й зовсім неактуальним. Цей погляд є наскрізь хибний і неправильний, бо промовчуючи це питання, промовчуємо ті хиби, які повстали в національно організаційному житті української політичної еміграції.

Не маючи жадних статистичних даних, дуже тяжко відтворити дійсний образ: кільки жінок українок вийшло на еміграцію і кільки ми маємо їх тепер. Жінок тих, що вийшли на еміграцію, можна поділити на три групи:

1) Жінки—суспільні діячки з повним національно-державним оформленням, які на еміграції творять базу громадських культурно-освітніх організацій. Ця група — найменша.

2) Жінки — дружини українських діячів і дружин урядовців та військових, що разом з чоловіками пішли на вигнання. Ця група значно більша, але не суцільна. Менша частина її активна й бере живу участь в громадському житті, але багато жінок, будучи жінками свідомих українців, лишилися байдужими до української національно-державної ідеї.

3) Жінки — техничний персонал ріжніх цивільних та військових інституцій, переважно друкарщиці та сестри жалібниці. Ця третя група — найчисленніша. Були між ними й національно свідомі українські патріотки, що засвідчили свою відданість українській справі своїми чинами, але багато з них присілося до нашого державного корабля по дорозі, рятуючи життя й не маючи нічого спільногого з українською ідеєю. Опинившись на еміграції, ця найбільша група роспорощилася по цілому світі. Більшість з них причалила до своїх «рідних берегів», а менша частина лишилася вір-

Управа Союзу Українок-Емігранток в Польщі 1932-33 року

Сидять зліва на право: О. Садовська, В. Завадська, М. Лівницька, Н. Саліковська. СтояТЬ: К. Чайківська, О. Лукасевич, Е. Кметова і М. Шевченкова.

ною українським національно-державним ідеалам, двигаючи на своїх раменах тягар і невигоди еміграційного життя.

На жаль, ми ще й тепер не масмо навіть приблизної статистики кількості жінок-українок, що перебувають на еміграції в Польщі. Бажаючи встановити їх кількість, можемо оперувати лише тим статистичним матеріалом, який має в своєму розпорядженню Головна Управа УЦР.

Отже, на підставі цих даних, жінок українських емігрантів у Польщі зареєстровано 2350, з цієї загальної кількості жінок-українок є не більше 350. Треба сказати ще й те, що не всі 350 жінок з активними робітницями на українській громадській ниві і не всі беруть участь в громадській праці.

Українські жіночі організації нарікають, що число їх членів не збільшується, а зменшується, що українські громадські та військові діячі женяються з чужинками і що, мовляв, цьому вже трудно зарадити. Цей пессимізм — безпідставний. Українське жіноцтво на еміграції досить сильне духовно і могло б впливати на хід українського організаційного життя на еміграції, але це могло би воно зробити тільки тоді, коли-б змобілізувало всії свої сили.

А розпорощених українок-емігранток є дуже багато. Можна знайти їх в кожному місті. Та на жаль, не маючи зв'язку з жіночими організаціями, звідки можна була би черпати духову підтримку, розпорешене жіноцтво губиться в чужому морі і затрачує почуття відпорності.

В цьому проявляються наші загальні українські хиби. Не вмісмо, або не хочемо вищукувати розпорещених братів і сестер, а ще гірше — не

Управа Союзу Українок-Емігранток в Польщі 1937-38 року
Сидять зліва направо: С. Лукасевич, М. Лівницька, М. Науменко, Г. Винник,
Стоять: О. Шайдевич, І. Тимечко, Н. Розумівна.

вмісмо делікатно й сердечно підійти, торкнувшись прихованих споріднених струн і знайти спільну мову. Гадаємо, що такий стан існує не лише серед українських емігрантів в Польщі, але напевно існує він і по інших державах, де перебуває наша еміграція.

Завдяки своєму несконсолідованню і лагідному, а скоріше пасивному хутірянському наставленню, українське жіноцтво на еміграції не реагує так, як належало б реагувати, на що раз то частіші мезал'янси різних наших громадських діячів, що, поженившись з чужинками, поволі замикають для української ідеї своє серце і свою кишеню.

От власне в цій справі жінки й можуть сказати своє слово і з цим словом числились би. Але це слово мусіло бути тверде, певне, незмінне, і гаряче як вогонь. Так хіба лише в цій справі?

Українське жіноцтво могло б вплинути на що раз то частіші прояви національного дезертирства і легкодушності в рядах української еміграції. Але ще раз підкреслюю, що це лише тоді буде можливе, коли українське жіноцтво об'єднає всі розпорощені одиниці, розбудить приспані сили і запалить смолоскипи вогненої любові до України.

Українське жіноцтво може закинути, що занадто пессимистично висвітлюємо цю справу. Але мусимо признати, що так воно в дійсності єсть і нема наразі жадних підстав до оптимізму. Мусимо брати справу так, як вона є і старатись всебічно її висвітлити та рушити з мертвих рейок, на яких вона от тепер стойть.

Українське жіноче питання на еміграції — це питання першорядної ваги і мусить бути потрaktоване, як одно з найважливіших в житті української політичної еміграції.

Дніпровий

З ЖИТТЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ФІЛІЇ СОЮЗУ УКРАЇНОК - ЕМІГРАНТОК У ПОЛЬЩІ

Львівська Філія Союзу Українок Емігранток у Польщі у тісному колі своїх членів вітала в неділю 22-го травня дорогу гостю, пані Ольгу Ціпановську. В особі пані О. Ціпановської мають наші емігрантки щиру приятельку, яка нераз приходила ім зі своїм щирим словом та щирою допомогою в найтяжчих хвилинах, особливо ж багато причинилась вона до облегчення долі дітей емігрантів, яких вона то улаштовувала на часовий побут у когось з галицьких громадян у часі ферій, то підшуковувала для сиріт постійних опікунів. Особливо багато причинилась вона до повстання захисту ім. С. Петлюри в Перемишлі, де знайшли захист та опіку сироти хлопці. Емігрантки, що перебувають у Львові, хотіли бодай малою увагою виявити всю свою пошану і любов цій високодостойній опікунці, тому обрали їй грамоту почесного членства. Свято це було скромне, але щире. Управа С. У. Е. та запрошені гости зібрались у кімнатах клубу «Нової Хати». Свято почала промовою голова Філії п-і Н. Дорошенко-Савченко, підносячи заслуги шановної гості та згадуючи своє перше знайомство з п. Ціпановською, яка саме тоді розміщувала дітей емігрантів з Варшави та Каліша на літниська в Галичині. Чулі її щирі слова викликали на очах самої достойної гості і присутніх слези. Діти передали п-і Ціпановській цвіти та почесну грамоту, виконану в староукраїнському стилі, п-на Галия Голобродська продекламувала з чуттям відповідний вірш, а малий Славчик Трохименко своїм віршиком, що його написала спеціально на цю нагоду одна з емігранток, знову викликав у присутніх слези. Найзворушливіша була відповідь п-ні Ціпановської, яка згадала свій короткий побут на Україні та оповіла, як її до веденої пізніше нею акції допомоги спонукали відвідини табору емігрантів у Ченстохові. Те, що вона там побачила, лишилося в її пам'яті жахливим спогадом на все життя. По офіційній частині свята відбулась товариська гутірка при чаю, під час якої присутні згадували ріжні події з життя на еміграції та вічно болючу тему — життя в Україні теперішнє і колишнє.

(«Діло», 27. V. 38).

ХРОНІКА

З ЖИТТЯ УКРАИНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

У Франції

З життя Укр. Бібліотеки імені С. Петлюри в Парижі

— Вистава пам'яти Мазепи і чужоземна преса. У великий стокгольмській газеті «Svenska Dagbladet» знаходимо таку замітку: «Карло XII і Швеція займають поважне місце на виставі, яку українські емігранти впорядили в їх бібліотеці «Симон Петлюра», 41, rue de La Tour d'Auvergne, у Парижі. Виставу цю присвячено гетьманові Мазепі, а разом з тим і Карлові XII-му. Цілу стіну вкрито там предметами, які мають відношення до історії нашої країни, — планами, малюнками, книжками, зброяєю; єсть там навіть манекени шведських солдатів тієї доби.

На малюнку вище (газета надводить фотографію частини вистави, присвяченої шведсько-українському союзові) видно частину вистави, яка має відношення до Швеції, разом з цітатою з «Історії Карла XII» Вольтера: «Україна завжди бажала бути вільною».

З приводу цього слід також звернути увагу на те, що прапор Української Республіки має ті самі кольори, що і наш край».

У Польщі

— 950-та річниця в Межирічу. 17 липня б. р. в 950-ту річницю хрещення України, відбулися в Межирічу урочисті сходини еміграції, що перевувала в цьому районі.

Змістовну доповідь на зборах виголосив В. Зоренюк, з'ясував-

ши в ній життя українського народу за часів поганства і розвиток української держави після приняття християнства. На історичних прикладах показав докладчик дбайливе відношення українських князів і гетьманів до справ української церкви, що було пов'язано теж і з традиціями нашої визвольної боротьби. Так і тепер на церквах золотоверхового Києва засяє хрест, коли звільнеться від ворога Українська Держава, відновлена на підвалах, положенні Володимиром, Великим Князем Київським.

Після офіційної частини урочистості було влаштовано спільній обід та переведено збирку на Бібліотеку Ім. С. Петлюри у Парижі.

— Свято З - о і Залізної дивізії. В дню 12 червня б. р. з стр. Залізна дивізія справляла в Українській Станіци біля м. Каліша своє 19-е з чергі дивізійне свято.

О 17 год. відбувся з цієї нагоди в Станічній церкві молебнь при великому згромадженні Залізного вояцтва з родинами, а о 18-ї год. розпочалися в залі Т-ва Вояків сходини Залізних, що в дальнішому складалися з частини офіційної, спільної вечери і родинної вечірки. Найбільш поважним моментом було відчитання одержаного на день свята привітання Пана Головного Отамана, Пана Міністра Військових Справ і наказу дивізії. Їх було покрито могутнім вояцьким «слава» на честь нашого Високого Проводу. Закінчилося свято о год. 24 хором, оркестрою і танцями.

Підсумовуючи день, констатуємо в Залізній дивізії златованість, міцну дисципліну і здоровий військовий дух, яких не зломили ні злідні еміграції, ні понесені терпіння.

На другий день дивізія, перша з решти дивізій, надіслала свій

скромний дар (32 зол.) на ланцюг до клейноду Гетьмана Мазепи, яко реальний виявного ставлення до пріоритету державності української.

Старий сотник.

З Америки

— Д - р В . Тимошенко, відомий український економіст, бувший професор Української Господарської Академії, покинув працю в департаменті сільсько-господарської економіки у Вашингтоні і вже від двох років працює в Каліфорнійському Університеті (Food Research Institute Stanford University, California). Зайнятий тепер працею досвідною і тим часом викладів не провадить. В кінці серпня ц. р. ще на міжнародну конференцію сільсько-господарських економістів, що відбудеться в Канаді.

Подяка

Уповноважений Головної Управи У. Ц. К. на Радзинський повіт п. Маненко складає подяку панні Ю. Никончуківні, п. О. Панасюкові та п. П. Малашукові за пожертвовані для місцевого емігрантського осередку книжки.

Розшук

Розшукується українського політичного емігранта Антона Порадзінського і його брата Франца. Про місце перебування зазначенних осіб просять повідомити по адресі: Wasyl Lorenko, M. Międzyrzec Podl., Stołpno, 16 — Rölogne.

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

Проф . О . Лотоцький . Автокефалія . Том II . Нарис історії автокефальних церков . Праці Українського Наукового Інституту . Том XXX . Серія правнича , Книга 4 . Варшава , 1938 . Ст . 560 .

Записки Наукового Товариства імені Шевченка . Том 154 . Праці історично-філософичної секції , за редакцією Івана Кріп'якевича . Львів , 1937 року ст . 268 .

Записки Наукового Товариства імені Шевченка . Том 155 . Праці Філологічної секції , за редакцією Василя Сімовича , Львів , 1937 року , ст . 370 .

Архів Михайла Драгоманова . Том I . Листування Київської Старої Громади з М. Драгомановим (1870-1895 рр.) . Варшава 1937 . Праці Українського Наукового Інституту . Ст . 446 .

Б . Крупинський . Гетьман Пилип Орлик . (1672-1742) . Огляд його діяльності . Праці Українського Наукового Інституту . Том 42 . Серія історична , книга 4 . Варшава 1937 . Ст . 258 .

Хроніка Наукового Товариства ім . Шевченка у Львові за час від 1 . I . 1935 — 25 . XII . 1937 . Ч . 73 . Львів , 1937 . Накладом Товариства . Ст . 126 .

Т . Шевченко . Том 15 . Шевченко у чужих мовах . За редакцією Романа Смаль-Стоцького . Повне видання творів Тараса Шевченка . Український Науковий Інститут . Варшава 1938 . Львів . Ст . 456 .

Олександр Лотоцький . На ріках вавилоніських . Збірник статей . Львів . 1938 . Накладом Видавничої Кооперації «Хортиця» у Львові . Ст . 192 .

Юрій Липа . Призначення України . Львів 1938 . Накладом Видавничої Кооперації «Хортиця» . Ст . 306 .

Михайло Пересада - Суходольський

Генерального Штабу Генерал-Хорунжий Армії УНР
спочинув на віки 29 серпня у Львові, де його й поховано.

Про смерть визначного старшини, заслуженого борця за визволення України з сумом повідомляємо земляків

ПІД УВАГУ ШАНОВНИХ ПАНАМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ І ЧИТАЧАМ « ТРИЗУБА » У ПОЛЬЩІ

I

Друга анкета «Тризуба».

Не відкладайте на пізніший час і вже від сьогодня надсилайте відповіді на другу анкету «Тризуба»:

«Тризуб» під критикою читачів».

Кожний передплатник і читач в цій анкеті має можливість висловити свої думки на наступні питання:

1. Чи задоволює Вас «Тризуб»?
2. Що в граці «Тризуба» Вам подобається?
3. Які зміни або поліпшення належало б, на Вашу думку, впровадити в «Тризубі»?

Відповіді на цю анкету належить надіслати до 25 вересня біжучого року на адресу Представника «Тризуба» у Польщі

I. L u r o w e s k u j , Warszawa, I, Wilcza 45 т. 3.

Серед передплатників «Тризуба» у Польщі, які візьмуть участь в згаданий анкеті і на день 25 вересня біжучого року не матимуть залегостей в передплаті, буде розльоосовано 50 додаткових книжкових премій. Висилка премій відбудуватиметься на кошти шановних панів передплатників.

РЕДАКЦІЯ

II

Дитяча анкета «Тризуба».

Діти! Щоб Вам кривда не діялася, то Редакція «Тризуба» організує для Вас анкету.

Ви маєте ферії, маєте вільний від науки час, отже подумайте добре і дайте

Вашу відповідь на слідуючі питання:

1. Який вірш мені найбільше подобається і чому?
2. Яка книжка мені найбільш содобалася і чому?
3. Чим би я хтів (або хтіла) прислужитися Україні ?

При відповіді на ці питання, разом з Вашою докладною адресою, вже тепер

надсилайте на адресу представника «Тризуба» у Польщі:

T. L u r o w e s k u j , Warszawa, Wilcza 45, т. 3.

Поспішайте, бо відповіді приймаються лише до 15-го вересня біжучого року, а серед дітей, які дадуть відповідь на ці питання буде розльоосовано 50 ріжних дитячих премій.

Найкращі відповіді будуть видруковані на сторінках «Тризуба» в чорговому числі «Наші діти на чужині».

РЕДАКЦІЯ

Друкується й незабаром має вийти в світ нова книжка :

С. ЧЕРЕПИН

ПІД ЗОЛОТОЮ КОРОГВОЮ

**Сторінка з життя давнього Києва.
— Скасування права магдебурського —**

повість про славетне міщенство Богом хранима града Києва, про старо-світський побут його, про міське військо — реєстрову гвардію та цехову миліцію — і про те взагалі, як столиця наша не-нашою стала.

Ілюстрація — кінна постать «товариша Золотої Корогви», роботи артиста-маляра. Л. Перфецького. Мапа давнього Києва.

Ціна — 40 центів американ. На пересилку додавати у Франції — 10 відс. вартості, за кордон — 20.

Замовляти в Українській Бібліотеці імені С. Петлюри Bibliothèque Ukrainienne S. Petlura, 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris IX. France.

У Польщі — у представника «Тризуба» — п. І. Липовецького — I. Lypoweczyj, Wilcza 45, m. 3, Warszawa I.

А Н Т И К В А Р Н И Й Я Р М А Р О К

місячник, містить безплатно оголошення тих, що хочуть продати чи купити книжки, часописи, ноти та перепродує дешево всякі видання в усіх мовах. Ціна зшитка в видавництві тільки 1 зол., у продавців 2 зол.

ВИДАВНИЦТВО В. МАГУН

1579

Станиславів, Йосафата 4.

1-4

**Редакція і адміністрація : 41, rue de La Tour d'Auvergne. Paris 9
Для переказів у Франції : « Le Trident », chèque postal 898.50, Paris.
Редактор — Комітет Адміністратор : Іл. Косенко**

Le Gérant : M-me Perdrizet

Imprimerie L. BERESNIAK. 12, Rue Lagrange. Paris (5).